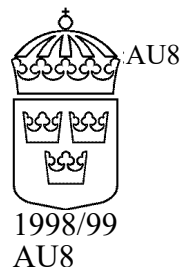

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU8

Vissa arbetsrättsliga frågor

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande 52 motionsyrkanden, vilka alla avser olika arbetsrättsliga frågor, väckta under den allmänna motionstiden hösten 1998.

Motionerna gäller dels frågan om en allmän översyn av arbetsrätten, dels vissa förslag om ändringar i centrala arbetsrättsliga lagar, dels vissa enskilda frågor. En utskottsmajoritet bestående av företrädare för Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet förordar att regeringen får i uppdrag att utan dröjsmål föreslå en ändring i turordningsreglerna i anställningsskyddslagen så att undantag får göras för totalt två personer i företag med mindre än tio anställda. Övriga motioner avstyrks.

Reservationer har lämnats av företrädarna för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet beträffande undantaget i turordningsreglerna. I övrigt har reservationer lämnats av företrädarna för Moderaterna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet.

Motionerna

1998/99:A202 av Carl Erik Hedlund (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om förutsättningarna för en anpassning av de lagar som reglerar arbetsmarknadens funktionssätt i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:A203 av Carl Erik Hedlund (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett för små företag tidsbegränsat undantag från delar av arbetsmarknadslagstiftningen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av arbetsmarknadslagstiftningen.

1998/99:A214 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad dispositivitet,

12. att riksdagen beslutar om sådan ändring i 22 § lagen om anställningsskydd att undantag från turordningsreglerna medges för två nyckelpersoner,

13. att riksdagen beslutar om sådan ändring i 22 § lagen om anställningsskydd att enbart den omständigheten att en arbetstagare har sin arbetsplats

förlagd till bostaden inte skall medföra att arbetsplatsen utgör en egen driftsenhet,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av konfliktreglerna i enlighet med vad som i motionen anförts.

1998/99:A215 av Anne-Katrine Dunker och Patrik Norinder (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsrätten.

1998/99:A223 av Annika Nilsson och Kent Härstedt (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om deltidsarbeten.

1998/99:A229 av Marie Granlund och Lars-Erik Lövdén (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om deltidsanställning.

1998/99:A253 av Barbro Johansson (mp) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att analysera hur trygghetssystemen skall kunna anpassas till en flexibel arbetsmarknad.

1998/99:A255 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

15. att riksdagen beslutar om förändringar i arbetsrätten i enlighet med vad i motionen anförts,

16. att riksdagen hos regeringen begär att en parlamentarisk utredning om arbetsrätten tillsätts i enlighet med vad i motionen anförts.

1998/99:A258 av Lena Sandlin och Ingemar Josefsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätten till heltidsarbete.

1998/99:A260 av Lennart Klockare och Birgitta Ahlqvist (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om heltidstjänster och de deltidsarbetandes situation.

1998/99:A701 av Carl Erik Hedlund (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett förbud mot sympati-strejker och blockad mot företag av andra parter i enlighet med vad i motionen anförts,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förändring av arbetsmarknadslagarna i enlighet med vad i motionen anförts.

1998/99:A702 av Kent Olsson och Tom Heyman (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag rörande reglerna för konfliktvarsel inom sjöfarten i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:A704 av Karin Falkmer och Tomas Högström (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att förbjuda sympatiåtgärder och blockad mot småföretag i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:A705 av Mikael Odenberg m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrade turordningsregler för småföretag.

1998/99:A707 av Jan Backman (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att konfliktåtgärder bara skall kunna vidtas inom det kollektivavtalsområde som konflikten gäller.

1998/99:A708 av Jan Backman (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att ändra den arbetsrättsliga lagstiftningen så att det s.k. stuverimonopolet kan avskaffas.

1998/99:A709 av Bengt Silfverstrand (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt till ledighet för föreningsuppdrag inom handikappförbund.

1998/99:A710 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillsättande av en parlamentarisk utredning för att utveckla arbetsrätten,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en lag som medför skadestånd vid nedläggning av verksamhet i Sverige enligt vad i motionen anförts,

3. att riksdagen beslutar återinföra hänvisning till central arbetstagarorganisation i lagen om anställningsskydd enligt vad i motionen anförts,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring enligt vad i motionen anförts om visstidsanställningar,

5. att riksdagen beslutar enligt vad i motionen anförts att företrädesrätten till återanställning skall vara tolv månader,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring enligt vad i motionen anförts om företrädesrätt för deltidsanställda,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring enligt vad i motionen anförts om turordning och föräldralediga,

8. att riksdagen beslutar enligt vad i motionen anförts återinföra hänvisning till central facklig organisation i lagen om anställningsskydd vad gäller äldre personer än 57,5 år,

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring enligt vad i motionen anförts om 39 § LAS,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Arbetsdomstolens domförhållningsregler.

1998/99:A711 av Margit Gennser (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om intjänandet av pensionsförmåner enligt kollektivavtal för projektanställda.

1998/99:A712 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en utredning med uppgift att se över 6 b § anställningsskyddslagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:A714 av Inger Strömbom m.fl. (kd, m, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en redo-

visning av effekterna av lagen om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet.

1998/99:A715 av Ola Karlsson m.fl. (m, kd, c, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om begränsning av blockadrätten mot småföretagare.

1998/99:A716 av Helena Höij och Amanda Grönlund (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om reformer i arbetsrätten.

1998/99:A717 av Birgitta Ahlqvist och Monica Öhman (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om AD:s sammansättning i diskrimineringsmål.

1998/99:A718 av Bengt Silfverstrand och Ronny Olander (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätten till politisk information och opinionsbildning på arbetsplatsen.

1998/99:A719 av Yvonne Ruwaida (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att varje arbetsplats en gång om året skall genomföra en utbildningsdag i demokrati.

1998/99:A721 av Johan Pehrson (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av en ny arbetsrättskommission,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om minimilöner,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en arbetsbalk för arbetsrättslig lagstiftning.

1998/99:K239 av Tanja Linderborg m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om anställdas integritet på arbetsplatsen enligt vad som anförts i motionen.

1998/99:Sf255 av Alf Svensson m.fl. (kd) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätten till tre års tjänstledighet i samband med barns födelse.

1998/99:T222 av Kenth Skårvik och Elver Jonsson (fp) vari yrkas

14. att riksdagen beslutar att påbörja en avveckling av stuverimonopolet.

1998/99:T628 av Camilla Dahlin-Andersson och Eva Flyborg (fp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör säga upp ILO-konventionen och avveckla stuverimonopolet.

1998/99:N326 av Per Westerberg och Göran Hägglund (m, kd) vari yrkas

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om semesterlagen.

1998/99:N328 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen, som ett led i regelförenklingen för småföretag, hos regeringen begär förslag till ändring i lagen om anställningsskydd i enlighet med vad som anförs i motionen.

1998/99:N333 av Eva Flyborg m.fl. (fp) vari yrkas

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att bryta stuverimonopolet.

1998/99:N334 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att småföretagen behöver andra regelverk.

1998/99:AU8

UTSKOTTET

Inledning

I detta betänkande behandlar utskottet vissa arbetsrättsliga frågor som väckts i motioner under den allmänna motionstiden hösten 1998.

Utskottet har också tagit upp vissa frågor av arbetsrättslig karaktär i samband med att budgeten för år 1999 behandlades, (se bet.1998/99:AU1). Utskottet redogör i det följande för vad som då anfördes om inriktningen av politiken och som har bäring på arbetsrätten. Frågor om arbetstid har tagits upp tidigare i vår i betänkande 1998/99:AU5.

Allmänna synpunkter

Som utskottet nämnt inledningsvis har vissa frågor med arbetsrättslig karaktär redan behandlats i höstas i utskottets budgetbetänkande 1998/99:AU1. Utskottet redogör här i korthet för de synpunkter som förts fram i de motioner som tagits upp i det sammanhanget.

Moderaternas synpunkter såsom de redovisats i utskottets budgetbetänkande kan sammanfattas enligt följande. Det behövs en mer flexibel arbetsrättslagstiftning. Arbetsmarknaden är uppbyggd på det gamla industrisamhällets strukturer. Kollektivavtalsmodellen passar inte på den nya arbetsmarknaden. En ny syn behövs vad gäller de ömsesidiga relationerna. Arbetets rättigheter skall tillkomma den enskilde. De fackliga organisationerna blir inte obehörliga men den enskilde skall inte vara beroende av deras välvilja. Nya regler behövs som möjliggör nyanställningar och stärker den enskildes ställning. Det grundläggande skyddet, inte mer, skall lagregleras. Turordningsreglerna bör avskaffas. Den enskilde skall kunna förfoga över sina lönevillkor. Sympatiåtgärder och blockader mot enmansföretag bör förbjudas. Den fackliga vetorätten vid upphandlingar bör avskaffas.

Vänsterpartiet anser enligt vad som refererats i budgetbetänkandet att arbetsrätten måste förstärkas mot bakgrund av de stora förändringar som skett i arbetslivet. Vänsterpartiet anser också att det behövs nya övergripande avtal som reglerar arbetslivet.

Kristdemokraterna har, såsom deras ståndpunkter sammanfattats i budgetbetänkandet, anfört följande. Kristdemokraterna förordar en mer flexibel arbetsrätt som är bättre anpassad till de mindre företagen. Två personer bör undantas från turordningsreglerna. Fackets vetorätt vid entreprenader bör avskaffas och ett förbud införs mot blockader av enmansföretag. Provanställningstiden bör förlängas till tolv månader, tiden för återanställningsrätt bör minskas till sex månader för bl.a. personer under 55 år och visstidsanställning vid arbetsanhopning tillåtas upp till två år.

Centerpartiets syn på arbetsrätten sammanfattades enligt följande i budgetbetänkandet. Det blir allt svårare att tillämpa den nu gällande arbetsrättslagstiftningen på den moderna och flexibla arbetsmarknaden. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att se över dagens arbetsrättsliga regelsystem i syfte att förändra och anpassa det så att det ger långsiktiga och tydliga villkor, främjar tillväxt samt tillgodoser företagens krav på flexibilitet och den enskildes rätt till trygghet.

Folkpartiets synpunkter har beskrivits på följande sätt i utskottets budgetbetänkande. Arbetsmarknadslagarna bör omedelbart moderniseras. Reglerna i lagen om anställningsskydd och medbestämmandelagen bör återställas till vad som gällde under den borgerliga regeringsperioden. Partiet föreslår att turordningsreglerna ändras så att två personer kan undantas från varje turordningskrets, att möjligheterna till provanställning förlängs upp till tolv månader, att fackets vetorätt vid entreprenader slopas och att förbud införs mot blockad mot enmansföretag. Vidare bör konfliktreglerna ses över och fackets tolkningsföreträdare i olika lagar ersättas med medel för konfliktlösning som regleras i kollektivavtal. Folkpartiet anser också att staten skall behandla företagarperspektivet som likvärdigt med löntagarperspektivet och att reglerna om uppdragstagare, exempelvis konsulter och personal från uthyrningsföretag, bör moderniseras så att de inte kolliderar med regelsystemet i lagen om anställningsskydd.

Utredningar m.m.

Motioner

Utskottet övergår nu till de motioner som skall behandlas i detta betänkande.

I flera motioner har synpunkter framförts på att arbetsrättens regler generellt bör ses över i en *utredning*.

Vänsterpartiet (v) föreslår att en parlamentarisk utredning om arbetsrätten tillsätts och lämnar sina synpunkter om vad en sådana utredning skall ta upp i motion A710. En sådan utredning bör behandla bl.a. frågor om en dialog och ett samarbete i en rad frågor som traditionellt definierats som arbetsledningsfrågor. Individens behov av inflytande över sin egen arbetssituation, arbetsinnehåll och planering av arbetet bör sättas i fokus i en vad partiet kallar inflytandelag. En sådan lag måste också fylla kollektivets behov av inflytande över budgetbeslut och långsiktig strategisk planering när det gäller investering, bemanning, kompetensutveckling, arbetsorganisation m.m.

Partiet anser också att arbetstagarbegreppet måste utvidgas så att personer med korttidsanställningar, inhyrd arbetskraft, entreprenörer och konsulter omfattas, t.ex. vad gäller regler om företrädesrätt och rättigheter inom socialförsäkringslagstiftningen. Rätten till kompetensutveckling för alla anställda måste regleras i en lagstiftning där arbetsgivarens ansvar för sådan lyfts fram och där de fackliga organisationerna ges möjlighet att påverka så att kompetensutvecklingen fördelas rättvist bland alla grupper av anställda och mellan könen.

Partiet anför också att det krävs en lagstiftning som garanterar rätt till yttrandefrihet för arbetstagare och som inte tillåter att den inskränks i anställningsavtalet.

Utredningen om arbetsrätten bör enligt vad som sägs i motionen bedrivas skyndsamt och i samarbete med arbetsmarknadens parter (yrk. 1).

Enligt *Folkpartiet* brådskar en reformering av arbetsrätten, detta inte minst mot bakgrund av att arbetsmarknaden hela tiden förändras och att nya anställningsformer tillämpas. För att få till stånd en modern arbetsrätt bör det, enligt partiet, tillsättas en parlamentarisk utredning (A255 yrk. 16).

Carl Erik Hedlund (m) anser i motion A202 att riksdagen hos regeringen bör begära en utredning om hur en anpassning av lagar som reglerar arbetsmarknadens funktionssätt till de nya förutsättningarna som globalisering, större fri marknad och ny teknik skall kunna genomföras. Särskilt bör förändringar i skattestruktur i kombination med förändringar i arbetsmarknadslagars studeras. Dialogen mellan arbetstagare och arbetsgivare måste föras nära den egna arbetsplatsen, menar motionären. I en sådan utredning bör från arbetsmarknadens parter fristående personer med god insikt och överblick över hur arbetsmarknader runt om i världen har förändrats ingå, sägs det vidare i motionen. Carl Erik Hedlund begär också i motion A203 en översyn av arbetsmarknadslagarna (yrk. 2).

Barbro Johansson (mp) anser i motion A253 att det finns ett behov av en analys av vilka inlåsningseffekter som förekommer på arbetsmarknaden, bl.a. vad gäller arbetsrättslagstiftning. Hon pekar i motionen på att vissa människor som redan har en anställning inte vågar prova nya typer av arbeten då anställningsskyddet är svagare för en nyanställd (yrk. 4).

Enligt vad *Johan Pehrson (fp)* anför i motion A721 bör det tillsättas en arbetsrättskommission, sammansatt av experter och politiker. En sådan kommission bör ha till uppgift att inventera gällande arbetsrätt i dess helhet och på ett sådant sätt att det kan ligga till grund för en kapitelindelning i en ny arbetsrättsbalk. Kommissionen bör också överväga frågan om minimilöner för åtminstone ungdomar (yrk. 1–3).

I detta avsnitt tar utskottet också upp andra frågor av mer generell karaktär.

Centerpartiet efterlyser i motion A214 en ökad decentralisering av arbetsrätten. Det bör enligt partiet i större utsträckning vara möjligt att förhandla lokalt och att göra undantag från centrala kollektivavtal (yrk. 11).

I några motioner förordas *regelförenklingar för företagen*.

Miljöpartiet efterlyser i kommittémotion N334 ett förenklat regelverk för småföretag i enlighet med Småföretagsdelegationens 71 förslag (yrk. 6 delvis).

Carl Erik Hedlund (m) anser i motion A203 att de små företagen bör undantas från det nuvarande regelverket i arbetsrätten. Under en provotid om tre år skulle det enligt motionären vara möjligt att ha olika regler på arbetsmarknaden för stora och små företag (yrk. 1).

Anne-Katrine Dunker och *Patrik Norinder (båda m)* anser i motion A215 att företagen har svårt att överblicka gällande regelverk på arbetsrättens område. Arbetsrätten bör enligt motionärerna förenklas bl.a. genom att kompetens skall beaktas i stället för turordningsreglerna vid arbetsbrist (yrk. 1).

Utskottets ställningstagande

Utredning

Arbetsrätten har under 1990-talet utretts vid ett flertal tillfällen. Relativt utförliga redogörelser för detta och vilka förändringar som genomförts under denna tid har lämnats i utskottets två senaste arbetsrättsbetänkanden, 1996/97:AU4 och 1997/98:AU6. Under 1997 infördes senast mer omfattande förändringar i central arbetsrättslig lagstiftning. Ändringarna i anställningsskyddslagen innebar bl.a. följande. Avvikelser från nämnda lag fick beträffande vissa regler göras genom kollektivavtal på lokal nivå, och det tidigare kravet på att sådant avtal skulle vara träffat eller godkänt av central arbetstagarorganisation slopades. En ny anställningsform – överenskommen viss-tidsanställning – infördes. Den tid under vilken företrädesrätt till återanställning gäller förkortades från ett år till nio månader. En begränsning för vikariatsanställningar infördes. En arbetstagarare med deltidsanställning gavs också under vissa förutsättningar företrädesrätt till anställning med högre sysselsättningsgrad. Utskottet återkommer till dessa ändringar.

Distansarbetsutredningen avgav i höstas betänkandet *Distansarbete*, SOU 1998:115. Under hösten presenterade även Utredningen om ett förstärkt förlikningsmannainstitut sitt slutbetänkande SOU 1998:14 – *Medling och lönebildning*. Betänkandet innehåller förslag om införandet av ett nytt medlingsinstitut med större befogenheter än den nuvarande förlikningsmannainstitutionen. Vidare föreslås ändringar i konfliktreglerna, bl.a. vad gäller rätt till sympatiåtgärder och stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag. De förslag som lämnas i dessa två betänkanden bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Under hösten 1998 fördes samtal mellan de centrala organisationerna på arbetsmarknaden för att få till stånd ett samarbete om tillväxt- och sysselsättningsfrågor. Sedan dessa samtal avslutats utan att parterna kunnat ena sig om en gemensam syn på frågorna gav regeringen i januari i år i uppdrag åt före detta statsminister Ingvar Carlsson och chefen för Konjunkturinstitutet Svante Öberg, de s.k. samsynsmännen, att utreda möjligheterna för arbetsmarknadens parter att komma överens om spelreglerna kring lönebildningen och andra frågor. Uppdraget redovisades till regeringen den 15 mars 1999.

Av rapporten framgår att det finns betydande motsättningar mellan arbetsmarknadens parter i synen på reglerna kring lönebildningen.

En arbetsgrupp med företrädare för arbetsmarknadens parter och Regeringskansliet lämnade i höstas en slutrapport med förslag vad gäller kompetensutveckling i arbetslivet. Regeringen har i budgetbetänkandet för år 1999 aviserat att den avser att återkomma till riksdagen med förslag om kompetensutveckling under år 1999.

Mot bakgrund av vad som här redovisats ser utskottet inte något behov av att för närvarande tillsätta ytterligare utredningar om arbetsrätten. Motionerna A202 (m), A203 yrkande 2 (m), A253 yrkande 4 (mp) A255 yrkande 16 (fp), A710 yrkande 1 (v) och A721 yrkandena 1–3 (fp) avstyrks.

Allmänna synpunkter i övrigt

Med verkan från den 1 juli 1997 genomfördes vissa ändringar i anställningsskyddslagen som innebar att lokala överenskommelser, som avviker från vad lagen föreskriver, kan träffas om tidsbegränsade anställningar, turordningsregler, regler om företrädesrätt till återanställning m.m. samt om den närmare beräkningen av lön och andra förmåner under uppsägningstid. Tidigare fanns ett krav på att kollektivavtal skulle ha slutits eller godkänts av central arbetstagarorganisation för att anställningsskyddslagen skulle få frångås i dessa frågor. Utskottet delar i och för sig Centerpartiets uppfattning att det är viktigt att det finns förutsättningar på arbetsplatserna att kunna *anpassa anställningsvillkoren efter lokala förhållanden*. Å andra sidan måste hänsyn tas till risken att anställningsskyddet försvagas med sådana avtal. Utskottet är inte berett att gå längre och medge möjlighet att göra avsteg från lagen i lokala avtal i högre grad än vad som gäller i dag. Motion A214 yrkande 11 (c) avstyrks med det anförda.

Vad gäller krav på *förenklingar* i arbetsrätten bl.a. för småföretagen vill utskottet peka på att en arbetsgrupp för sysselsättningsfrågor bestående av företrädare för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har till uppgift att bl.a. överväga förenklingar i regelverk som framför allt kommer de mindre företagen till godo. Inom Näringsdepartementet har också tillsatts en s.k. SimpLex-grupp vars uppgift bl.a. är att identifiera områden med behov av regelförenkling, granska förslag och utredningar ur ett småföretagarperspektiv, utveckla arbetsmetoder för analys av regelkonsekvenser m.m. Utskottet återkommer nedan till förslag om turordningsregler för företag med mindre än tio anställda. Vad gäller särskilda regler för småföretag eller regelförenklingar i övrigt konstaterar utskottet att det förekommer arbete med sådan inriktning inom Regeringskansliet. Något tillkännagivande synes därför inte behövas i denna fråga. Utskottet ställer sig inte bakom motionerna A203 yrkande 1 (m), A215 yrkande 1 (m) och N334 yrkande 6 delvis (mp) och de avstyrks därför.

Anställningsformer

Som huvudregel gäller enligt anställningsskyddslagen att anställning skall gälla tills vidare. Tidsbegränsad anställning får dock avtalas för viss tid, viss säsong eller visst arbete om det föranleds av arbetets särskilda beskaffenhet. Visstidsanställning får också användas för vikariat, praktikarbete eller feriearbete eller vid tillfällig arbetsanhopning och i vissa andra situationer. Vid tillfällig arbetsanhopning gäller dock att visstidsanställningen får avse sammanlagt högst sex månader under två år. Avtal får träffas om provanställning i högst sex månader.

Genom en ändring i anställningsskyddslagen som trädde i kraft den 1 januari 1997 infördes en ny anställningsform – överenskommen visstidsanställning. Med bestämmelsen ges en möjlighet för arbetsgivaren att anställa på viss tid utan att det krävs några särskilt angivna skäl. För överenskommen visstidsanställning ställer lagen upp vissa tidsgränser. Sådan anställning får beträffande en och samma arbetstagare omfatta sammanlagt högst tolv månader under tre år, och ingen avtalsperiod får vara kortare än en månad. I ett företag eller en verksamhet som tidigare inte har haft någon arbetstagare får, när arbetstagare anställs för första gången och under tre år därefter, avtal om anställning träffas för sammanlagt högst 18 månader under tre år. En arbetsgivare får vid en och samma tidpunkt ha högst fem arbetstagare anställda med överenskommen visstidsanställning.

År 1996 beslutades också en annan ändring av lagen. Om en arbetstagare har varit anställd hos arbetsgivaren som vikarie i sammanlagt mer än tre år under de senaste fem åren övergår anställningen till en tillsvidareanställning. Denna regel träder i kraft den 1 januari år 2000.

Motioner

Vänsterpartiet anser i motion A710 att huvudprincipen för anställning bör vara tillsvidareanställning. Om arbetsgivaren vill ha någon annan anställningsform bör det krävas att det godkänns av en facklig organisation. Partiet anser också att en visstidsanställning som varat mer än 18 månader automatiskt bör övergå till tillsvidareanställning. Detta skall gälla också vid kombinationer av olika visstidsanställningar (yrk. 4).

Helena Höij och *Amanda Grönlund (kd)* vill enligt vad som sägs i motion A716 (delvis) förlänga möjligheten till visstidsanställning vid arbetsanhopning från sex månader till ett år.

Utskottets ställningstagande

Liksom andra ändringar som gjordes i anställningsskyddslagen med verkan från år 1997 och som utskottet tidigare varit inne på syftade införande av den nya anställningsformen – överenskommen visstidsanställning – till att underlätta nyanställningar. På utskottets begäran har det inom det förutvarande Arbetsmarknadsdepartementet, nuvarande Näringsdepartementet, inrättats en

särskild referensgrupp som har till uppgift att utvärdera den nya anställningsformen. Representanter för arbetsmarknadens parter ingår i gruppen. I avvaktan på att regeringen redovisar erfarenheterna som vunnits i referensgruppen är utskottet inte berett att ställa sig bakom en sådan ändring vad gäller visstidsanställning som förordats av Vänsterpartiet. Utskottet är vidare inte berett att föreslå ändringar i reglerna om den tid efter vilken en vikariatsanställning skall övergå till tillsvidareanställning. Motion A710 yrkande 4 (v) avstyrks därför.

Utskottet ställer sig inte heller bakom förslaget att förlänga tiden för visstidsanställning vid arbetsanhopning. Motion A716 delvis (kd) avstyrks.

Verksamhetsöverlåtelse

I kommittémotion A712 framför Vänsterpartiet den synpunkten att den bestämmelse i anställningsskyddslagen som reglerar arbetstagarnas rättigheter vid övergång av företag, verksamhet eller del av verksamhet från en arbetsgivare till en annan bör ändras så att den omfattar också överföring av förvaltningsuppgifter från en myndighet till en annan. Enligt vad som begärs i motionen bör riksdagen ge regeringen i uppdrag att utreda denna fråga.

Utskottets ställningstagande

Vid övergång av ett företag, en verksamhet eller en del av en verksamhet från en arbetsgivare till en annan övergår enligt 6 b § anställningsskyddslagen också de rättigheter och skyldigheter på grund av anställningsavtal och de anställningsförhållanden, som gäller för tidpunkten för övergången, på den nya arbetsgivaren. Regeln gäller även arbetstagare i allmän tjänst. Bestämmelsen är en följd av implementeringen av ett EG-direktiv om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag m.m. Vänsterpartiet hänvisar i sin motion till en dom i Arbetsdomstolen. Målet avsåg överföring av förvaltningsuppgifter från statlig lantmäterimyndighet till kommun. Arbetsdomstolen ansåg inte att någon sådan överlåtelse som avses i den nyss nämnda bestämmelsen i anställningsskyddslagen hade skett. Utskottet konstaterar att domen avser ett enskilt fall. Det är ovisst i vilken utsträckning domen tillåter generella slutsatser om regelns tillämplighet vid överföring av förvaltningsuppgifter mellan två myndigheter. Det s.k. överlåtelседirektivet har på senare tid ändrats. I direktivet finns nu en definition av begreppet överlåtelse. Ändringarna i direktivet skall vara införlivade med medlemsländernas lagstiftning senast i juli 2001. Huruvida ändringarna kommer att föranleda några justeringar för svensk del återstår att se, men utskottet utgår ifrån att regeringen överväger denna fråga i samband med att den tar ställning till om en ändring i svensk lag är erforderlig. Utskottet är inte berett att ställa sig bakom Vänsterpartiets begäran om en utredning om detta och motion A712 avstyrks därför.

Vid uppsägning på grund av arbetsbrist är arbetsgivaren inte fri att välja vem han eller hon vill säga upp utan måste under skadeståndsansvar följa viss turordning enligt regler i 22 § anställningsskyddslagen. Arbetstagarnas plats i turordningen bestäms efter längden av varje arbetstagares sammanlagda anställningstid hos arbetsgivaren. Företräde till fortsatt anställning ges i huvudsak till den som har längst anställningstid. En turordningskrets bestäms normalt för varje driftsenhet och varje kollektivavtalsområde för sig. Kan en arbetstagare endast efter omplacering beredas fortsatt arbete hos arbetsgivaren, gäller som förutsättning för företräde enligt turordningen att arbetstagaren har tillräckliga kvalifikationer för det fortsatta arbetet.

Den 1 januari 1994 genomfördes under den dåvarande fyrpartiregeringen en ändring i bestämmelsen som innebar att arbetsgivaren skulle ha rätt att inom turordningskretsen undanta två arbetstagare som arbetsgivaren bedömde var av särskild betydelse för den fortsatta driften. Sedan Socialdemokraterna återtagit regeringsmakten hösten 1994 upphävdes denna undantagsregel den 1 januari 1995.

Turordningsreglerna kan frångås genom kollektivavtal. Lokala kollektivavtal om turordning är under vissa förutsättningar tillåtna. Innan det blev möjligt att träffa sådana lokala avtal fanns ett krav på att avtal om turordning skulle ha slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation. Tidigare fanns också en särskild regel om att medgivande av central arbetstagarorganisation krävdes i varje enskilt fall för uppsägning av äldre arbetstagare som innebar en avvikelse från lagens turordningsregler. Det kravet togs bort i samband med de övriga ändringarna i lagen som antogs år 1996.

Motioner

I ett flertal motioner har föreslagits att turordningsregeln i 22 § anställningsskyddslagen skall medge undantag för två personer. Förslagen skiljer sig åt på ett par punkter. I en del motioner föreslås att förändringen genomförs omedelbart medan några motionärer vill att regeringen återkommer med förslag om detta. I vissa fall begränsas förslaget till att avse enbart mindre företag.

Moderaterna anser i kommittémotion A705 att små företag med upp till tio anställda omedelbart bör ges möjlighet att gå ifrån turordningsreglerna för två anställda. Detta bör enligt motionen ges regeringen till känna.

Centerpartiet anför i motion A214 att riksdagen omedelbart bör besluta om att undantag får göras för två nyckelpersoner (yrk. 12).

Folkpartiet föreslår i motion A255 att riksdagen snarast fattar beslut om att återinföra den regel i anställningsskyddslagen från 1994 som medgav att undantag från turordningsreglerna fick göras för två personer (yrk. 15 delvis).

Miljöpartiet anser i kommittémotion N328 att turordningsreglerna bör ändras så att företag med upp till tio anställda ges möjlighet att gå ifrån turordnings-

reglerna för två anställda. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om en sådan ändring (yrk. 2). Motsvarande tankegångar framför partiet i kommittémotion N334 (yrk. 6 delvis).

Helena Höij och Amanda Grönlund (kd) anser i motion A716 (delvis) att undantag bör medges från turordningsreglerna för två personer i företag med högst tio anställda.

En motion behandlar frågor om s.k. *avtalsurlistor*. En annan motion tar upp *driftsenhetsbegreppet* i bestämmelsen om turordning.

Vänsterpartiet anser i motion A710 att s.k. avtalsurlistor alltid skall godkännas av en central arbetstagarorganisation när föräldralediga eller gravida är berörda. Det har visat sig, menar partiet, att särskilt föräldralediga kvinnor och gravida har en svag position när arbetsgivaren förhandlar med det lokala facket om vilka som skall sägas upp på grund av arbetsbrist (yrk. 7). Det bör också krävas att den centrala arbetstagarorganisationen skall godkänna avsteg från turordningsreglerna om avsteget innebär att personer som fyllt 57,5 år sägs upp (yrk. 8).

Centerpartiet anför i motion A214 att en ändring bör göras i 22 § anställningsskyddslagen så att enbart den omständigheten att en person har sin arbetsplats förlagd till bostaden inte skall medföra att arbetsplatsen utgör en egen driftsenhet. Lagändringen bör utformas enligt förslag som lämnats i utredningen om distansarbete, SOU 1998:115. Riksdagen bör, enligt Centerpartiet, redan nu kunna besluta om en sådan ändring (yrk. 13).

Utskottets ställningstagande

Undantag från turordningsreglerna

Reglerna i anställningsskyddslagen om turordning utgör en avvägning mellan arbetstagarnas intresse av anställningstrygghet och företagets intresse att för den fortsatta driften få behålla de anställda som för företagets överlevnad och utveckling är de viktigaste. Lagen om anställningsskydd kan dock sägas vara skriven med ett större företag som måttstock. Utskottet anser, i likhet med flera motionärer, att turordningsreglerna för de riktigt små företagen inte nödvändigtvis behöver vara desamma som för de stora företagen. För små företag kan det många gånger vara avgörande för att de skall kunna drivas vidare att de får behålla viss kompetens i samband med neddragningar av antalet anställda. Utskottet ser också ett undantag från turordningsreglerna som ett av flera sätt att stimulera såväl småföretagande som små företags möjlighet att öka kompetensen i företaget genom att kunna anställa välutbildad och kompetent personal utan att dessa försätts i en situation där de känner ett automatiskt hot om att bli de första som sägs upp vid arbetsbrist. Utskottet har länge hoppats på att parterna själva skulle kunna lösa denna fråga. Eftersom parterna uppenbarligen inte har lyckats komma överens anser utskottet nu att det är nödvändigt att lösa denna fråga med lagstiftning. Regeringen bör utan dröjsmål återkomma till riksdagen med förslag till ändring i 22 § lagen om anställningsskydd så att undantag medges från turord-

ningsreglerna vad gäller totalt två personer i företag med färre än tio anställda. Utskottet understryker att undantag alltså inte skall få göras för två personer per turordningskrets. Utskottet betonar också att en arbetsgivare inte skall kunna utnyttja möjligheten att undanta anställda från turordningen på ett sätt som står i strid med jämställdhetslagens regler mot könsdiskriminering, förbud mot diskriminering enligt annan lagstiftning, föreningsrätten eller liknande. Utskottet motsätter sig en försvagning av arbetsrätten i övrigt.

Det anförda bör ges regeringen till känna. Utskottet ansluter sig därför till motionerna N328 yrkande 2 (mp) och N334 yrkande 6 delvis (mp). Detta innebär att de synpunkter som förts fram i motionerna A705 (m) och A716 delvis (kd) också är tillgodosedda med vad utskottet anför. Övriga i sammanhanget behandlade motioner, A214 yrkande 12 (c) och A255 yrkande 15 delvis (fp), avstyrks i den mån de inte är tillgodosedda med vad som anförts.

Driftsenhetsbegreppet

Som Centerpartiet påpekat i sin motion har Distansarbetsutredningen nyligen presenterat sitt betänkande Distansarbete, SOU 1998:115. I betänkandet föreslås bl.a. en ändring av driftsenhetsbegreppet i 22 § anställningsskyddslagen. Förslaget bereds för närvarande i Näringsdepartementet. Utskottet ser ingen anledning att föregripa det arbetet genom att nu genomföra en sådan förändring som Centerpartiet föreslår. Motion A214 yrkande 13 (c) avstyrks.

Avtalsturlistor

Vad gäller Vänsterpartiets begäran om att regeln om att en central arbetstagarorganisation skall godkänna avtalsturlistor om föräldralediga eller gravida är inblandade och att sådant godkännande också skall krävas vid vissa avsteg från turordningen beträffande personer som är äldre än 57,5 år vill utskottet hänvisa till vad som anförts då möjligheterna till lokala avtal utan krav på centralt godkännande infördes, (bet. 1996/97:AU4). Syftet med slopandet av detta krav var att anpassa de arbetsrättsliga reglerna till förändringar som skett på arbetsmarknaden. De ändringar som gjordes var resultatet av en avvägning mellan å ena sidan intresset av att öka möjligheterna till lokal anpassning och å andra sidan farhågorna för att svaga lokala arbetstagarorganisationer skulle kunna känna sig tvingade att acceptera omfattande avsteg från lagens regler. Utskottet menar att den avvägning som gjordes år 1996, då ändringen beslutades, är välgrundad. Motion A710 yrkandena 7 och 8 (v) avstyrks.

Företrädesrätt

Den som har sagts upp på grund av arbetsbrist har under nio månader från anställningens upphörande företrädesrätt till återanställning i den verksamhet han eller hon tidigare har varit sysselsatt. Detta gäller under förutsättning att han eller hon har varit anställd hos arbetsgivaren i sammanlagt mer än tolv månader under de senaste tre åren och att arbetstagaren har tillräckliga kvalifikationer för den nya anställningen. Andra tidsgränser gäller för säsongsan-

ställning. Återanställningsregeln ändrades med verkan från den 1 januari 1997. Dessförinnan var tiden för återanställningsrätt tolv månader.

Sedan den 1 januari 1997 gäller att en deltidsanställd arbetstagare, som har anmält till sin arbetsgivare att han eller hon vill ha anställning med högre sysselsättningsgrad, har företrädesrätt till sådan anställning. Som en förutsättning för företrädesrätten gäller att arbetsgivarens behov av arbetskraft tillgodoses genom att den deltidsanställda anställs med högre sysselsättningsgrad och att den deltidsanställda har tillräckliga kvalifikationer för de nya arbetsuppgifterna. Om arbetsgivaren har flera driftsenheter, gäller företrädesrätten anställning inom den enhet där arbetstagaren är sysselsatt på deltid.

Motion

Vänsterpartiet anser i motion A710 att företrädesrätten bör förlängas från dagens nio månader till tolv månader. Annars utgör den inte ett reellt skydd mot godtyckliga uppsägningar, sägs det. I motionen nämns en dom från Arbetsdomstolen enligt vilken arbetsgivare kan erbjuda en tjänst till någon annan om den som har företrädesrätt inte omgående kan tillträda en tjänst. Detta medför, enligt *Vänsterpartiet*, att föräldralediga inte kan utnyttja sin företrädesrätt med nu gällande tidsfrist (yrk. 5). Vidare anser partiet att företrädesrätten till anställning med högre sysselsättningsgrad vad gäller deltidsanställda inte bör vara begränsad till samma driftsenhet och att det bör vara tillräckligt att en deltidsanställd efter ett rimligt inskolnings- och inlärningskede, inom eller utom företaget, bör kunna anförtros nya arbetsuppgifter. Partiet menar att detta är av stor vikt eftersom deltidsanställda ofta inte får del av kompetensutveckling och allmänt sett har en svagare ställning på arbetsplatsen än heltidsanställda (yrk. 6 delvis).

Utskottets ställningstagande

Den ändring i anställningsskyddslagen som gäller tiden för återanställningsrätt trädde, som sagt, i kraft den 1 januari 1997. Utskottet har tidigare varit inne på de överväganden som gjordes i samband med att denna och andra ändringar i anställningsskyddslagen beslutades år 1996. En nio månader lång återanställningsrätt ansågs då vara en lämplig avvägning mellan å ena sidan skyddet för arbetstagaren och å andra sidan viljan att underlätta nyanställningar. Utskottet har inte ändrat uppfattning. Motion A710 yrkande 5 avstyrks därför.

Enligt förarbetena till bestämmelsen om företrädesrätt för deltidsanställda skall begreppet ”tillräckliga kvalifikationer” ha samma innebörd som i 25 §, dvs. den bestämmelse som reglerar återanställningsrätten för dem som sagts upp på grund av arbetsbrist (prop. 1996/97:16 – En arbetsrätt för ökad tillväxt, bet. 1996/97:AU4). Enligt Arbetsdomstolen innebär kvalifikationskravet inte att det kan krävas att arbetstagaren fullständigt behärskar sina arbetsuppgifter från början utan endast att han eller hon har möjlighet att inom rimlig tid lära sig dem. Utskottet är inte på de skäl som *Vänsterpartiet* anfört berett att ställa sig bakom en begäran om ändring av kravet på tillräckliga

Dispositivitet i övrigt

Som huvudregel är lagen om anställningsskydd tvingande till arbetstagarens förmån. Vissa bestämmelser får frångås genom kollektivavtal på förbunds-nivå. Den 1 juli 1997 trädde en ändring i lagen i kraft som innebär att de bestämmelser som avser tidsbegränsad anställning, turordningar och återanställningsrätt får frångås genom kollektivavtal utan att det som tidigare krävs att avtalet slutits eller godkänts på förbunds-nivå. Avsteg kan alltså göras genom lokalt avtal.

Motion

Vänsterpartiet anför i motion A710 att lagen skall ge ett grundskydd som inte skall kunna avtalas bort och att branschanpassning enbart skall kunna ske genom överenskommelser på central nivå. Förbunden skall sedan kunna delegera förhandlingsrätten till lokal nivå efter de lokala organisationernas styrka och önskemål. Tidigare fanns det en regel som innebar att avvikelser från lagen skulle vara träffade eller godkända på central nivå. Partiet vill nu att den tidigare hänvisningen till central arbetstagarorganisation återinförs (yrk. 3).

Utskottets ställningstagande

Utskottet återkommer till vad som anförts i samband med den ändring i anställningsskyddslagen som trädde i kraft vid halvårsskiftet 1997 och som Vänsterpartiets motion tar sikte på (bet. 1996/97:AU4, rskr. 107). Syftet var att anpassa de arbetsrättsliga reglerna till förändringar som skett på arbetsmarknaden och de ändringar som gjordes var resultatet av en avvägning mellan arbetstagar- och arbetsgivarintresset. Utskottet har inte ändrat uppfattning i denna fråga. Motion A710 yrkande 3 (v) avstyrks.

Deltidsanställning

I några motioner av Vänsterpartiet och av enskilda socialdemokrater har väckts frågor om åtgärder för att öka möjligheterna för deltidsanställda att få heltidsanställning.

Vänsterpartiet anför i motion A710 att incitament måste skapas för att arbetsgivare skall organisera sin verksamhet så att möjligheterna till högre sysselsättningsgrad ökar. Arbetsgivarens fria rätt att oberoende av reella behov välja deltidsanställning som anställningsform bör inskränkas. Undantag skall kunna medges om det finns sakliga skäl i form av att en påtaglig störning annars skulle uppkomma i verksamheten (yrk. 6 delvis).

Annika Nilsson och Kent Härstedt (båda s) menar i motion A223 att ett sätt att nå målet att öka antalet heltidsanställningar skulle kunna vara att införa

differentierade arbetsgivaravgifter för deltidstjänster och heltidstjänster. Detta bör regeringen beakta i sitt fortsatta arbete med deltidsarbetslösheten.

Marie Granlund och Lars-Erik Lövdén (båda s) anser i motion A229 att regeringen noga bör följa utvecklingen beträffande förekomsten av ofrivillig deltidsanställning. En utvärdering bör göras av hur arbetsrättens regler om företrädesrätt till utökad arbetstid verkar i praktiken. Regeringen bör, om inte situationen förbättras, ta initiativ till överläggningar mellan berörda fackliga organisationer och motsvarande branschorganisationer.

Lena Sandlin och Ingemar Josefsson (båda s) anför i motion A258 att den arbetsrättsliga lagstiftningen måste skärpas. Deltid skall vara tillåtet bara om särskilda skäl föreligger som t.ex. att arbetet utförs bara under en kortare period av dygnet, att det råder arbetsbrist eller på grund av arbetstagarens särskilda önskemål. En sådan lagstiftning bör enligt motionärerna vara dispositiv. Avsteg från lagen skall kunna ske genom en central överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter.

Lennart Klockare och Birgitta Ahlqvist (båda s) anser i motion A260 att alla arbetsgivare borde inrätta alla anställningar på heltid. Den som så önskar skall dock kunna få arbeta deltid. I den arbetsrättsliga lagstiftningen bör regleras vad som skall utgöra särskilda skäl för deltidsanställning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning att anställningar på heltid bör eftersträvas. Det är angeläget att det skapas förutsättningar för att den som så vill skall kunna få en sådan anställning. Utskottet har tidigare behandlat företrädesrätten för deltidsanställda till högre sysselsättningsgrad. Denna möjlighet som infördes från 1997 får ses som ett sätt att underlätta för deltidsanställda att erhålla heltidsarbete. Utskottet vill också hänvisa till den förutnämnda arbetsgruppen om sysselsättningsfrågor med företrädare för Regeringskansliet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som bl.a. skall överväga förslag som syftar till att underlätta möjligheterna att övergå från deltidsarbete till heltidsarbete. Den s.k. DELTA-utredningen kom nyligen med sitt betänkande DELTA – Utredningen om deltidsarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättning (SOU 1999:27). I betänkandet lämnas förslag som bl.a. syftar till att minska deltidsarbetslösheten. De frågor som väckts i motionerna är således redan föremål för beredning inom Regeringskansliet. I avvaktan på resultatet av det arbetet avstyrker utskottet motionerna A223 (s), A229 (s), A258 (s), A260 (s) och A710 yrkande 6 delvis (v).

Övriga frågor med anknytning till lagen om anställningsskydd

Motioner

Vänsterpartiet tar i motion A710 upp vad partiet kallar utköp enligt 39 § anställningsskyddslagen. Bestämmelsen bör enligt vad som föreslås ändras så att sådana utköp förbjuds. Undantag bör dock, enligt motionärerna, kunna göras om särskilda eller synnerliga skäl föreligger. Skadeståndet bör i sådant

fall bestämmas till en viss procent av arbetsgivarens årsomsättning. En del av skadeståndet bör tillfalla staten (yrk. 9).

Vänsterpartiet föreslår också i samma motion att företag med verksamhet i fler länder skall vara skyldiga att enligt lag betala skadestånd till anställda när de lägger ner sin verksamhet i Sverige. Skadeståndet bör enligt vad som anförs i motionen vara i storleksordningen två årslöner. Riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att senast under 1999 presentera ett förslag till en lag som reglerar detta (yrk. 2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har under flera år behandlat yrkanden från Vänsterpartiet om införandet av ett principförbud mot ”utköp” enligt 39 § anställningsskyddslagen. Regeln innebär att om en arbetsgivare vägrar att rätta sig efter en dom, varigenom en domstol har ogiltigförklarat en uppsägning eller ett avskedande, skall anställningsförhållandet anses vara upplöst. Arbetsgivaren skall då betala skadestånd till arbetstagaren. Skadeståndet bestäms efter anställningstiden i företaget. Utskottet har, då frågan tidigare behandlats, anfört att ett sådant förbud skulle kunna medföra en ny tvist efter domen som till viss del skulle inrymma samma frågor som i den föregående processen. Problem skulle också kvarstå om arbetsgivaren åter vägrade att låta arbetstagaren komma tillbaka. Även om de nu gällande reglerna ibland kan leda till mindre tilltalande situationer skulle Vänsterpartiets yrkande inte lösa problemen på ett godtagbart sätt, (se bet. 1997/98:AU6, då utskottet senast behandlade motsvarande yrkande). Motion A710 yrkande 9 (v) avstyrks.

Vad gäller yrkandet om rätt till skadestånd vid företagsnedläggelse hänvisar utskottet till vad utskottet anfört i motsvarande fråga i förra årets arbetsrättsliga betänkande, 1997/98:AU6. En rätt för den enskilde arbetstagaren att i händelse av uppsägning på grund av företagsnedläggelse erhålla skadestånd av arbetsgivaren vore ett principiellt främmande inslag i svensk arbetsrätt. Det skulle innebära ett avsteg från den hävdvunna principen om arbetsgivarens rätt att besluta i frågor om affärs- och företagsledning. I vissa andra länder där en sådan rätt till skadestånd föreligger är den rätten ofta kombinerad med ett sämre skydd för anställningen som sådan. En sådan ordning är enligt utskottet inte önskvärd. Utskottet ställer sig därför inte bakom att rätt till skadestånd införs vid nedläggning av verksamhet i Sverige, och motion A710 yrkande 2 (v) avstyrks därför.

Medbestämmandelagen

Konflikt- och fredspliktsregler

Arbetsmarknadsparter som inte är inbördes bundna av kollektivavtal är i allmänhet fria att lösa meningsmotsättningar i fackliga frågor genom sådana påtryckningsmedel, eller stridsåtgärder, som t.ex. strejk och blockad. Stridsåtgärderna får tillgripas under kollektivavtalslöst tillstånd. En fackförening kan vidta stridsåtgärder för att tvinga en arbetsgivare att teckna kollektivav-

tal, även om arbetsgivaren inte har någon anställd på arbetsplatsen som är medlem i föreningen. En part har också rätt att, utan hinder av att denne är bunden av kollektivavtal, vidta sympatiåtgärder för att stödja annan i pågående, laglig arbetskonflikt.

Fyrpartiregeringen genomförde ett förbud mot fackliga stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag som hade till syfte att kollektivavtal skulle träffas med företaget. Detta gällde under år 1994. Sedan Socialdemokraterna återkommit i regeringsställning upphävdes den 1 januari 1995 dessa ändringar i lagen.

Enligt medbestämmandelagen är det förbjudet att vidta stridsåtgärder i syfte att undantränga existerande kollektivavtal. Förbudet har dock genom "Lex Britannia" år 1991 inskränkts till att gälla enbart när en organisation vidtar åtgärder med anledning av arbetsförhållanden som medbestämmandelagen är direkt tillämplig på. Syftet är bl.a. att ge de fackliga organisationerna i Sverige möjligheter att träffa kollektivavtal med villkor som motsvarar vad som normalt tillämpas i fråga om arbetet som utförs här i landet och därigenom motverka s.k. social dumping. Saken kan uttryckas så att fredspliktsregeln inte gäller när förhållandena har en svag anknytning till Sverige.

Motioner

I flera motioner görs invändningar mot rätten till bl.a. blockad som riktar sig mot enmans- och familjeföretag.

Centerpartiet anser i motion A214 att det bör införas ett förbud mot sympati- och stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag (yrk. 14 delvis).

Folkpartiet anser i motion A255 att blockadmöjligheterna enligt medbestämmandelagen bör tas bort i enlighet med vad som gällde år 1994 (yrk. 15 delvis).

Ola Karlsson m.fl (m, kd, c, fp) menar i motion A715 att fackliga blockader mot enmans- och familjeföretag i syfte att få dem att teckna kollektivavtal saknar ett rimligt fackligt syfte. Fackliga blockader bör därför inte tillåtas i dessa fall anser motionärerna. Samma förslag lämnas av *Helena Höij och Amanda Grönlund (kd)* i motion A716 (delvis).

Karin Falkmer och Tomas Högström (båda m) förordar i motion A704 ett förbud mot blockad av småföretag.

Carl Erik Hedlund (m) vill i motion A710 att det införs ett förbud mot sympatistrejker och blockad (yrk. 1) samt att arbetsmarknadslagarna bör förändras med syfte att så långt som möjligt förhindra öppna konflikter (yrk. 2).

Centerpartiet anser i motion A214 att det behövs förändringar inom lönebildningen som bidrar till en löneökningstakt som är förenlig med god ekonomisk utveckling. I motionen föreslås att medlingsinstitutet förstärks genom att det ges möjlighet att förbjuda varsel om stridsåtgärder under medling. En proportionalitetsregel som innebär att konfliktåtgärdens syfte skall stå i rimlig proportion till den skada som kan uppstå för företag och samhälle bör införas, menar partiet vidare (yrk. 14 delv.).

Folkpartiet anser i motion A255 att även de regler som kallas "*Lex Britannia*" bör tas bort (yrk. 15 delvis).

Jan Backman (m) anser i motion A707 att konfliktåtgärder bara skall kunna vidtas inom det kollektivavtalsområde som konflikten gäller.

Kent Olsson och Tom Heyman (båda m) tar i motion A702 upp 45 § i medbestämmandelagen enligt vilken varsel om stridsåtgärd skall lämnas sju dagar i förväg om inte giltigt hinder möter. Motionärerna pekar på ett uttalande i förarbetena till bestämmelsen med innebörd att undantag från regeln kan göras vid blockad mot lossning av fartyg med kort liggetid eller när arbetet är av så kort varaktighet att tid inte finns för en veckas varsel. Motionärerna anser att det i lagen måste klargöras att varselskyldigheten i princip skall gälla även när stridsåtgärden riktas mot ett fartyg och att undantagsregeln är tillämplig endast när det verkligen är fråga om ett giltigt hinder.

Facklig vetorätt

Om en arbetsgivare vill lämna ut ett arbete på entreprenad eller lämna ut ett arbete till någon som skall utföra arbetet utan att vara anställd hos arbetsgivaren i stället för att utföra det i egen regi med hjälp av egna anställda måste arbetsgivaren enligt 38 § medbestämmandelagen anmäla det och förhandla om frågan med lokal fackförening, i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal för sådant arbete. Föreningen kan hänskjuta frågan till central förhandling, och den centrala arbetstagarorganisationen har då under vissa förutsättningar möjlighet att inlägga sitt veto mot den planerade åtgärden.

Bestämmelserna om facklig vetorätt i 38–40 §§ medbestämmandelagen upphävdes 1994 under fyrtiregeringen, men återinfördes, med vissa justeringar, från den 1 januari 1995 sedan Socialdemokraterna återtagit regeringsmakten.

Folkpartiet yrkar i motion A255 att den fackliga vetorätten tas bort (yrk. 15 delvis).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare behandlat yrkanden om inskränkning i rätten att vidta *fackliga stridsåtgärder*, senast i betänkande 1997/98:AU6. I det sammanhanget hänvisade utskottet till den då pågående utredningen om ett förstärkt förlikningsmannainstitut. I november 1998 presenterade utredningen sitt slutbetänkande Medling och lönebildning, (SOU 1998:141). Betänkandet innehåller förslag om att ett nytt och starkare medlingsinstitut bildas vars uppgift skall vara att medla och verka för en väl fungerande lönebildning. I betänkandet lämnas också förslag om konfliktreglerna, bl.a. vad gäller sympatiåtgärder, stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag och en s.k. *proportionalitetsregel*. Dessa förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet ser ingen anledning att föregripa det arbetet genom att ta ställning till de förslag som nu lämnats. Motionerna A214 yrkande 14 (c),

A255 yrkande 15 delvis (fp), A701 yrkandena 1 och 2 (m), A704 (m), A707 (m), A715 (m, kd, c, fp) och A716 delvis (kd) avstyrks därför.

Vad gäller yrkandet om *varseltid* konstaterar utskottet att även den frågan har behandlats av utskottet i nämnda betänkande. Utskottet ansåg då att reglerna om varsel i medbestämmandelagen inte kan anses vara i behov av förtydligande. Varsel om stridsåtgärd skall enligt 45 § medbestämmandelagen lämnas sju dagar i förväg, om inte giltigt hinder möter. Denna varselskyldighet gäller även inom rederinäringen. Som nämnts i motion A702, kan undantagsregeln enligt lagens förarbeten vara tillämplig exempelvis när det gäller blockad mot lossning av fartyg med kort liggetid i hamn eller när arbetet är av så kort varaktighet att tid inte finns för en veckas varsel. Undantaget bör också enligt förarbetena kunna tillämpas i andra situationer när varselskyldigheten framstår som meningslös. Utskottet är fortfarande av den uppfattningen att någon lagändring är inte påkallad. Motion A702 avstyrks.

När det gäller den *fackliga vetorätten* hänvisar utskottet till sitt ställningstagande då vetoreglerna återinfördes. Vetorätten har en viktig uppgift att slå vakt om de seriösa företagen, vilket kan ske genom det fackliga inflytande vid anlitande av icke anställd arbetskraft som reglerna möjliggör. Motion A255 yrkande 15 delvis (fp) avstyrks.

Rätt till ledighet

Motioner

I motion Sf255 framför *Kristdemokraterna* sin ståndpunkt att en lagstadgad rätt till tre års tjänstledighet bör införas för den som blir förälder. Föräldern skall efter tre år ha bibehållen rätt att återgå till arbetet. Föräldrarna till ett barn bör kunna dela upp denna rätt till ledighet mellan sig, om båda föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar (yrk. 4).

Inger Strömbom m.fl. (kd, m, fp) anser i motion A714 att regeringen noggrant bör följa resultatet av införandet av lagen (1997:1293) om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet och återkomma till riksdagen med en redovisning av uppföljningen under år 1999.

Bengt Silfverstrand (s) pekar i motion A709 på den möjlighet som finns för personer med fackliga eller politiska uppdrag att få ledigt från arbetet och att motsvarande rätt inte finns för anställda med förtroendeuppdrag inom handikappförbund. En sådan rätt bör enligt motionären finnas.

Per Westerberg (m) och Göran Hägglund (kd) anser i motion N326 att reglerna i semesterlagen bör förenklas. En utredning bör därför tillsättas med uppdrag att lägga fram förslag till en reformering av semesterlagen (yrk. 27).

Utskottets ställningstagande

Föräldraledighetslagen (1995:584) innebär att en arbetstagare i egenskap av förälder har rätt till ledighet från sin anställning för vård av barn till dess barnet har uppnått en ålder av ett och ett halvt år eller, under förutsättning att föräldrarna då har hel föräldrapenning, för tid därefter. *Kristdemokraterna*

vill att rätten till *föräldraledighet förlängs* till tre år. Förslaget har framställts tidigare och behandlats av utskottet i betänkande 1997/98:AU4. Utskottet konstaterade då att det saknas en analys av vad en förlängning av föräldraledigheten skulle få för konsekvenser för de mindre företagen, hur vikariatsfrågan skulle lösas vid upprepade långa ledigheter, vilken inverkan den skulle ha på lön m.m. I brist på sådan analys ansåg sig utskottet inte kunna biträda ett förslag till förlängning av föräldraledighet på det sätt som yrkats. Utskottet har inte ändrat uppfattning. Motion Sf255 yrkande 4 (kd) avstyrks.

Från den 1 januari 1998 gäller en rätt för arbetstagare till *ledighet för att bedriva näringsverksamhet* (prop. 1997/98:27, bet. 1997/98:AU4). Rätten till ledighet gäller under sex månader och under förutsättning att verksamheten inte konkurrerar med arbetsgivarens verksamhet. Utskottet uttalade då frågan om införandet av lagen behandlades att den bl.a. motiverades av en vilja att främja tillväxt och sysselsättning. Lagen syftar till att stimulera till försök till eget företagande. Regeringen aviserade i nämnda proposition att den avsåg att följa effekterna av den nya lagstiftningen. Utskottet anser att det är för tidigt att dra några slutsatser om effekterna och ställer sig därför inte bakom att en sådan redovisning inhämtas redan under innevarande år. Motion A714 (m, kd, fp) avstyrks därför.

Vad gäller rätt till *ledighet* från anställning för personer som har *förtroendeuppdrag i handikappförbund* vill utskottet först betona att det inte ifrågasätter värdet av det arbete som bedrivs inom handikapprörelsen. Utskottet konstaterar dock att möjligheterna för en anställd att vara ledig från arbetet för olika ändamål är ganska omfattande. Ledighetsreglerna kan innebära problem för både arbetsgivare och arbetstagare. Rent principiellt bör det därför finnas vägande skäl för att införa ytterligare lagregler om ledighet. Även om handikappförbunden utför ett angeläget arbete anser utskottet inte att det förhållandet utgör tillräckliga skäl att införa ytterligare rätt till ledighet för uppdrag i sådant förbund. Motion A709 (s) avstyrks därför.

Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom kravet på en *utredning om semesterlagen*. Motion N326 yrkande 27 (m, kd) avstyrks.

Arbetsdomstolens sammansättning i diskrimineringsmål

Motionen

Vänsterpartiet föreslår i motion A710 att Arbetsdomstolen i mål om diskriminering på grund av kön skall utökas med två ledamöter som är experter på diskrimineringsjuridik och jämställdhetsfrågor. Arbetsmarknadens parter bör i gengäld inte företrädas av mer än en arbetsgivar- respektive arbetstagarrepresentant. Dessutom bör det införas regler som garanterar en jämn könsfördelning i jämställdhetsmål (yrk. 12).

Liknande tankegångar förs fram av *Birgitta Ahlqvist och Monica Öhman* (båda s) i motion A717. De jurister som dömer i diskrimineringsmål bör ha en särskild kompetens inom diskrimineringsjuridik och frågor om mänskliga rättigheter. En särskild domförhållningsregel för denna typ av mål bör införas för

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare uttalat att det är angeläget med en jämn könsfördelning bland domarna i Arbetsdomstolen. Detta gäller dock i alla typer av mål och i alla domstolar. På sikt kommer utnämningssystemet att leda till en jämnare fördelning bland ledamöterna i Arbetsdomstolen än i dag. Utskottet delar inte uppfattningen att det är nödvändigt att föreskriva att jurister med särskilda kunskaper i diskrimineringsfrågor skall vara ledamöter i diskrimineringsmål. Motionerna A710 yrkande 12 (v) och A717 (s) avstyrks.

ILO-konvention nr 137

ILO-konvention nr 137 om hamnarbete innehåller regler vilkas främsta syfte är att åstadkomma sysselsättning, säkerhet, hälsa, välfärd och yrkesutbildning för hamnarbetare. Sverige ratificerade konventionen 1974. Det har gjorts gällande att konventionen har åberopats som rättslig grund för det s.k. stuverimonopolet i hamnarna. Innebörden av ett sådant monopol skulle vara att andra yrkeskategorier än hamnarbetare och medlemmar i vissa arbetstagarorganisationer förvägras att utföra arbetsmoment med anknytning till godshantering.

Motioner

Folkpartiet vill enligt vad som sägs i två kommittémotioner, T222 (yrk. 14) och N333 (yrk. 8), att det s.k. stuverimonopolet avskaffas och att Sverige säger upp ILO-konventionen om detta. Även *Camilla Dahlin-Andersson och Eva Flyborg (båda fp)* förordar att stuverimonopolet avskaffas i motion T628 (yrk. 6) liksom *Jan Backman (m)* i motion A708.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har senast behandlat frågor om denna ILO-konvention våren 1998 (bet. 1997/98:AU6). Yrkanden om att bryta det s.k. stuverimonopolet avstyrktes med hänvisning till att saken behandlats av den svenska ILO-kommittén under 1996. För att konventionen inte skulle fortsätta att gälla hade krävts att den sagts upp av Sverige senast den 24 juli 1996, vilket inte skedde. Sverige kommer att vara bunden av konventionen ytterligare tio år.

Den svenska ILO-kommittén uttalade sig 1996 om tolkningen av konventionen. Enligt kommittén innehåller den inte någon bestämmelse som kan åberopas som rättsligt stöd för ett stuverimonopol. Detta delgavs arbetsmarknadens parter. Det har inte sedan dess framkommit några omständigheter som ger utskottet anledning att uttala sig som motionärerna har begärt. Motionerna A708 (m), T222 yrkande 14 (fp), N333 yrkande 8 (fp) och T628 yrkande 6 (fp) avstyrks därför.

Motioner

Vänsterpartiet pekar i motion K239 på den kraftigt växande datoranvändningen på arbetsplatser och de *integritetsproblem* som är förknippade med det. I motionen beskrivs det som ett allvarligt problem att arbetstagarens personliga integritet inte är skyddad vad gäller t.ex. e-post, dvs. brev som skickas via datorer. En arbetsgivare kan kontrollera och läsa den anställdes e-post, elektroniska dokument, när datorn används, vilka program som används osv. Detta är särskilt allvarligt för personer som arbetar inom offentlig sektor och som vill utnyttja sin meddelarfrihet till att påtala misshälligheter på arbetsplatser, sägs det i motionen.

Margit Gennser (m) tar i motion A711 upp *kollektivavtal om pensionsförmåner*. Motionären pekar på att kvalifikationstiden för pensionsrättigheter ofta är tolv månader för varje ny anställning. Dessa avtalsvillkor leder till att personer som har projektanställningar kortare än tolv månader går miste om pensionsförmåner trots att pensionsavgift betalas för dessa. Ett rättvisekrav vore, menar motionären, att projektanställda skall kunna avtala bort anslutningen till kollektivavtalsreglerade pensionsförmåner och använda motsvarande löneutrymme för att själva ordna sin pensionsfråga.

Bengt Silfverstrand och Ronny Olander (båda s) anser i motion A718 att regeringen bör ges i uppdrag att som ett led i strävandena att förstärka demokratin tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppgift att skyndsamt utreda möjligheterna till *politisk information och opinionsbildning* på arbetsplatsen.

Yvonne Ruwaida (mp) påtalar i motion A719 att kunskapen om vad de olika partierna står för är mycket låg liksom kännedomen om hur Sverige styrs och hur lagar stiftas. Motionären menar att det behövs en folkbildningsinsats och föreslår att det på varje arbetsplats en gång om året skall genomföras en utbildningsdag i demokrati (yrk. 1).

Utskottets ställningstagande

Vänsterpartiet har en väckt en fråga som gäller *arbetstagarens integritet* gentemot arbetsgivaren och som gäller datoranvändning. Utskottet konstaterar att användningen av modern informationsteknik har fått en allt större betydelse på arbetsplatserna. Olika former av distansarbete blir vanligare, och anställda utrustas med bärbara datorer med vilkas hjälp de kan koppla upp sig mot arbetsgivarens nätverk. Det är nog inte ovanligt att datorprogram och e-postsystem används också för privat bruk av den anställda, ofta med arbetsgivarens tillåtelse. Utskottet delar motionärernas uppfattning att frågor om arbetstagarens integritet på arbetsplatsen är angelägna. Utskottet kan nämna att Statskontoret i en rapport – E-post i förvaltningen (1999:3) – har tagit upp saken ur ett annat perspektiv, nämligen frågan om ett e-postmeddelande är en offentlig handling. I rapporten sägs beträffande privata meddelanden att de inte skall förekomma i systemen och att den anställda omedelbart bör ta bort dem. Vid underhandskontakter med Näringsdeparte-

mentet har utskottet erfarit att det skall tillsättas en arbetsgrupp som skall se över frågor om medicinska kontroller i arbetslivet. Nämnda departement överväger om denna arbetsgrupp också bör ta upp integritetsfrågor i ett vidare perspektiv t.ex. vad gäller användning av e-post eller Internet i arbetet. Utskottet delar motionärernas synpunkt att detta är viktiga frågor som måste uppmärksammas och förutsätter att regeringen behandlar integritetsfrågan och återkommer till riksdagen. Eftersom de är aktualiserade i Regeringskansliet avstår utskottet från ett tillkännagivande om detta. Motion K239 (v) avstyrks.

De *pensionsförmåner* som motion A711 avser grundas på kollektivavtal. I första hand får det anses vara parternas sak att ta ställning till hur sådana förmåner skall vara konstruerade. Utskottet har ingen anledning att göra ett tillkännagivande i denna fråga. Motion A711 (m) avstyrks.

I två motioner har det väckts frågor som gäller *information och utbildning om demokrati och politik* på arbetsplatserna. Utskottet delar fullt ut motionärernas synpunkter om vikten av att människor känner sig delaktiga i och har kunskaper i politiska frågor. I september 1997 tillsattes en parlamentariskt sammansatt kommitté för att belysa de nya förutsättningar, problem och möjligheter som det svenska folkstyret möter inför 2000-talet (dir. 1997:101), Demokratiutredningen. Utredningen har senare enligt tilläggsdirektiv (dir. 1998:100) fått i uppdrag att också utreda orsakerna till det sjunkande valdeltagandet och att föreslå åtgärder för att öka medborgarnas delaktighet och engagemang i det demokratiska systemet. Utredningen skall vara klar den 31 december 1999. Då demokratifrågorna redan är föremål för utredning biträder utskottet inte motionärernas begäran. Motionerna A718 (s) och A719 yrkande 1 (mp) avstyrks därför.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utredning om arbetsrätten*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A202, 1998/99:A203 yrkande 2, 1998/99:A253 yrkande 4, 1998/99:A255 yrkande 16, 1998/99:A710 yrkande 1 samt 1998/99:A721 yrkandena 1–3,
res. 1 (m, kd, c, fp)
res. 2 (v)
res. 3 (mp)
2. beträffande *decentralisering av arbetsrätten*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A214 yrkande 11,
res. 4 (m, kd, c, fp)
3. beträffande *regelförenklningar m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A203 yrkande 1, 1998/99:A215 yrkande 1 och 1998/99:N334 yrkande 6 i motsvarande del,
res. 5 (m, kd, fp)

4. beträffande *tillsvidareanställning som huvudprincip*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A710 yrkande 4,
res. 6 (v)
5. beträffande *förlängd tid för visstidsanställning*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A716 i motsvarande del,
res. 7 (m, kd)
6. beträffande *verksamhetsöverlåtelse*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A712,
res. 8 (v)
7. beträffande *undantag från turordningen*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A705,
1998/99:A716 i motsvarande del, 1998/99:N328 yrkande 2 och
1998/99:N334 yrkande 6 i motsvarande del samt med avslag på mot-
ionerna 1998/99:A214 yrkande 12 och 1998/99:A255 yrkande 15 i
motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad som
anförts om att regeringen utan dröjsmål skall lägga fram förslag om en
undantagsregel i fråga om turordningen,
res. 9 (s, v)
8. beträffande *driftsenhetsbegreppet vid distansarbete*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A214 yrkande 13,
9. beträffande *lokala avtal om turordningslistor*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A710 yrkandena 7 och 8,
res. 10 (v)
10. beträffande *återanställningsrätt m.m.*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A710 yrkandena 5 och 6 i mot-
svarande del,
res. 11 (v)
11. beträffande *lokala avtal*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A710 yrkande 3,
res. 12 (v)
12. beträffande *deltidsanställda*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A223, 1998/99:A229,
1998/99:A258, 1998/99:A260 och 1998/99:A710 yrkande 6 i motsva-
rande del,
res. 13 (m, kd) - motiv.
res. 14 (v)
13. beträffande *skadestånd vid företagsnedläggelse m.m.*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A710 yrkandena 2 och 9,
res. 15 (v)
14. beträffande *förbud mot blockad av enmansföretag m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A214 yrkande 14 i motsva-
rande del, 1998/99:A255 yrkande 15 i motsvarande del, 1998/99:A701

yrkandena 1 och 2, 1998/99:A704, 1998/99:A707, 1998/99:A715 samt 1998/99:A716 i motsvarande del, 1998/99:AU8

res. 16 (m, kd, c, fp)

15. beträffande *Lex Britannia, vetoregler m.m.*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A255 yrkande 15 i motsvarande del,

res. 17 (m, fp)

16. beträffande *proportionalitetsregel m.m.*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A214 yrkande 14 i motsvarande del,

res. 18 (m, kd, c, fp)

17. beträffande *varsel om stridsåtgärd*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A702,

res. 19 (m)

18. beträffande *förlängd föräldraledighet*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Sf255 yrkande 4,

res. 20 (kd)

19. beträffande *ledighet för att bedriva näringsverksamhet*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A714,

res. 21 (m)

20. beträffande *ledighet för förtroendeuppdrag i handikappförbund*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A709,

21. beträffande *utredning om semesterlagen*
att riksdagen avslår motion 1998/99:N326 yrkande 27,

res. 22 (m, kd)

22. beträffande *arbetsdomstolens sammansättning i könsdiskrimineringsmål*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A710 yrkande 12 och 1998/99:A717,

res. 23 (v)

23. beträffande *ILO-konvention nr 137*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A708, 1998/99:T222 yrkande 14, 1998/99:T628 yrkande 6 och 1998/99:N333 yrkande 8,

res. 24 (m, fp)

24. beträffande *arbetstagares integritet*
att riksdagen avslår motion 1998/99:K239,

25. beträffande *pensionsförmåner*
att riksdagen avslår motion 1998/99:A711,

res. 25 (m)

26. beträffande *utbildning i demokrati*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A718 och 1998/99:A719 yrkande 1.

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Johnny Ahlqvist

I beslutet har deltagit: Johnny Ahlqvist (s), Hans Andersson (v), Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Björn Kaaling (s), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Laila Bjurling (s), Patrik Norinder (m), Sonja Fransson (s), Maria Larsson (kd), Barbro Johansson (mp), Elver Jonsson (fp), Anders Karlsson (s), Henrik Westman (m), Cinnika Beiming (s) och Sven-Erik Sjöstrand (v).

1. Utredning om arbetsrätten (mom. 1)

Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Utredningar m.m. under rubriken *Utredning* bort ha följande lydelse:

Lagstiftningen på arbetsrättens område är utformad efter 1970-talets behov och arbetsmarknad. Arbetsrätten är komplicerad och svår att överblicka. På arbetsmarknaden i dag råder helt andra förhållanden, såsom t.ex. en ökad användning av visstidsanställningar och personal från uthyrningsföretag. Det är därför nödvändigt att arbetsrätten moderniseras och reformeras. En ny arbetsrätt måste ge utrymme för ökad flexibilitet och göra det möjligt att träffa lokala överenskommelser anpassade till företagens individuella förutsättningar. Utskottet återkommer till möjligheten att träffa kollektivavtal på lokal nivå i reservation 4.

Utskottet tar i följande avsnitt upp enskilda förslag till förändringar i anställningsskyddslagen och medbestämmandelagen. Enligt utskottet bör dock en mer genomgripande översyn av arbetsrätten göras, detta inte minst mot bakgrund av förekomsten av nya anställningsformer.

Utskottet tillstyrker med det anförda motion A255 yrkande 16 (fp). Motionerna A202 (m), A203 yrkande 2 (m) och A721 yrkandena 1–3 (fp) får anses vara tillgodosedda med vad utskottet anför. Utskottet kan däremot inte ställa sig bakom de utgångspunkter för en utredning om arbetsrätten som förordats i motionerna A253 yrkande 4 (mp) och A710 yrkande 1 (v).

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utredning om arbetsrätten*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A202, 1998/99:A203 yrkande 2, 1998/99:A255 yrkande 16 och 1998/99:A721 yrkandena 1–3 samt med avslag på motionerna 1998/99:A253 yrkande 4 och 1998/99:A710 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Utredning om arbetsrätten (mom. 1)

Hans Andersson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Utredningar m.m. under rubriken *Utredning* bort ha följande lydelse:

Utskottet är ense med de motionärer som anser att det bör tillsättas en parlamentarisk utredning om arbetsrätten. Utgångspunkterna för utredningsarbetet bör, som Vänsterpartiet förordat, vara frågor om demokrati, arbetstagarbegrepp, kompetensutveckling och yttrandefrihet.

Utskottet anser att arbetsrätten är en viktig del av demokratin. När medbestämmandelagen kom var tanken att den som ramlag skulle fyllas ut med lokala utvecklingsavtal eller medbestämmandeavtal för att fördjupa löntagar-

nas inflytande. Dessvärre har det inte blivit så på alla områden. En ny arbetsrätt bör införas som innebär att det skall föras en dialog mellan arbetstagarare och arbetsgivare i en rad frågor som traditionellt har betraktats som arbetsledningsfrågor. Arbetsgivaren skall enligt utskottet vara skyldig att motivera sina beslut och samråda med arbetstagararen, och arbetstagararen skall alltid kunna begära fackligt stöd och förhandling. Individens behov av inflytande över sin egen arbetsituation, arbetsinnehåll och planering av arbetet bör sättas i fokus i en vad som kan kallas inflytandelag. En sådan lag bör tillgodose kollektivets behov av inflytande över budgetbeslut och långsiktigt strategisk planering vad gäller investeringar, bemanning, kompetensutveckling, arbetsorganisation m.m. Det bör övervägas om arbetstagararna skall ges veto rätt på vissa områden.

Olika villkor råder i dag i arbetslivet för kvinnor och män respektive för infödda svenskar och invandrare. Dessa olikheter kan inte enbart härledas till formella meriter och andra objektiva kriterier. Detta förhållande bör också uppmärksammas av utredningen.

Dagens arbetstagarbegrepp utformades under en tid då tillsvidareanställning var den helt dominerande anställningsformen. I dag utgör korttidsanställningar, uthyrning av arbetskraft, entreprenörer samt konsulter som arbetar som inhyrd arbetskraft i företag och inom offentlig sektor en växande del av svensk arbetsmarknad. De nya anställningsformerna regleras inte på samma sätt som tillsvidareanställningar i de arbetsrättsliga lagarna. Konsulter och uppdragstagarare omfattas exempelvis inte av kollektivavtal och de betraktas inte som arbetstagarare. En ny lagstiftning krävs som stärker dessa gruppers rättigheter på arbetsplatsen och i förhållande till arbetsledningen. Lagstiftningen bör innefatta bl.a. regler om företrädesrätt till återanställning.

Ett av de viktigaste redskapen för att öka tryggheten i ett föränderligt arbetsliv är kompetensutveckling. Arbetstagarare med kunskap och kompetens får en stark ställning på arbetsmarknaden. Satsningar på utbildning minskar risken för arbetslöshet. Konkurrenskraften för företagen stärks och förutsättningarna för en väl fungerande offentlig sektor förbättras. Utskottet menar att det såväl av rättviseskäl som av effektivitetsskäl är viktigt att alla får del av kompetenshöjande utbildning. Det är därför nödvändigt att rätten till kompetensutveckling regleras i lag. Huvudansvaret för utbildningen bör ligga på arbetsgivaren. De fackliga organisationerna bör ges möjlighet att påverka fördelningen av utbildning mellan olika grupper av anställda.

Yttrandefrihet är en förutsättning för demokrati och utveckling. Tryckfrihetsförordningen reglerar dock inte förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagarare. Enligt utskottet är det rimligt att en anställd inte kan tillåtas vara illojal mot sin arbetsgivare genom att röja affärshemligheter eller sekretessbelagda uppgifter. Däremot måste det finnas utrymme för en arbetstagarare att framföra kritik mot verksamheten, internt eller externt, och att göra en anmälan om missförhållanden till en myndighet utan att detta betraktas som sådan illojalitet som utgör saklig grund för uppsägning. Enligt utskottet skall även arbetstagararnas yttrandefrihet på arbetsplatserna vara föremål för utredningens överväganden.

Utredningen skall bedrivas skyndsamt och i nära samarbete med arbetsmarknadens parter. Detta bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker

med det anförda motion A710 yrkande 1. Utskottet ställer sig däremot inte bakom att en utredning om arbetsrätten tillsätts med de utgångspunkter som förordas i motionerna A202 (m), A203 yrkande 2 (m), A253 yrkande 4 (mp), A255 yrkande 16 (fp) och A721 yrkandena 1–3 (fp). Dessa motioner avstyrks därför.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utredning om arbetsrätten*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A710 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1998/99:A202, 1998/99:A203 yrkande 2, 1998/99:A253 yrkande 4, 1998/99:A255 yrkande 16 och 1998/99:A721 yrkandena 1–3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Utredning om arbetsrätten (mom. 1)

Barbro Johansson (mp) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Utredningar m.m. under rubriken *Utredning* bort ha följande lydelse:

En studie gjord vid Arbetslivscentrum visar att så många som 25 % av alla tillsvidareanställda upplever att de inte befinner sig i ett yrke som de önskar. Det handlar ofta om arbetstagare som skulle kunna få en fast tjänst hos någon annan arbetsgivare men som inte vågar bryta upp från den anställning de har, eftersom de riskerar att få ett svagare anställningsskydd som nyanställda. En stor del av dessa har tydliga psykosomatiska problem som kan sättas i relation till en känsla av inlåsthet (exempelvis stress, huvudvärk m.m.). Tidigare forskning av Arbetslivscentrum har visat att över 70 % av arbetskraften upplever att fast anställning ger den största sociala tryggheten och att de därför föredrar sådan anställningsform framför projekt- och visstidsanställningar. Utskottet drar liksom Miljöpartiet slutsatsen att människor kan och vill ha en sådan ökad frihet och möjlighet till utveckling som en flexibel arbetsmarknad kan ge. Detta gäller dock under förutsättning att trygghetssystemen i större utsträckning utformas så att tryggheten följer personen och inte anställningen. De inlåsnings effekter som i dag råder på arbetsmarknaden på grund av gällande arbetsrättslagstiftning måste kartläggas och en analys bör göras av hur trygghetssystemen skall reformeras så att de kan ge social trygghet också på en flexibel och rörlig arbetsmarknad. Detta bör ges regeringen till känna. Utskottet ansluter sig med det anförda till vad som anförts i motion A253 yrkande 4 (mp) och nämnda motion tillstyrks därför i berörd del. Motionerna A202 (m), A203 yrkande 2 (m), A255 yrkande 16 (fp), A710 yrkande 1 (v), och A721 yrkandena 1–3 (fp) avstyrks i den mån de inte tillgodosetts med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utredning om arbetsrätten*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A253 yrkande 4 samt med avslag på motionerna 1998/99:A202, 1998/99:A203 yrkande 2, 1998/99:A255 yrkande 16, 1998/99:A710 yrkande 1 och

4. Decentralisering av arbetsrätten (mom. 2)

Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Utredningar m.m. under rubriken *Allmänna synpunkter i övrigt*, första stycket, bort ha följande lydelse:

Lokala överenskommelser, som avviker från vad anställningsskyddslagen föreskriver, kan träffas om tidsbegränsade anställningar, turordningsregler, regler om företrädesrätt till återanställning m.m. samt om den närmare beräkningen av lön och andra förmåner under uppsägningstid.

Utskottet anser att ytterligare steg bör tas för att decentralisera arbetsrätten. Möjligheterna att förhandla lokalt och göra undantag från centrala kollektivavtal måste därvid öka. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna. Motion A214 yrkande 11(c) tillstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *decentralisering av arbetsrätten*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A214 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Regelförenklingar m.m. (mom. 3)

Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Utredningar m.m. under rubriken *Allmänna synpunkter i övrigt*, andra stycket, bort ha följande lydelse:

Det regelverk som berör företagare är omfattande och svårt att överblicka. Små företag har av naturliga orsaker svårare att anpassa sig till regelverk som ofta är skrivna för de stora företagen. Det måste därför vara en prioriterad uppgift de närmaste åren att förenkla de regler som styr företagens verksamhet – med särskild inriktning på de små företagen.

Arbetsrätten bör utformas på ett sätt som är smidigare för företagen och som underlättar utvecklingen av nya företag, branscher och organisationsformer – utan att de anställdas krav på anställningstrygghet, arbetsmiljö och inflytande urholkas. Utskottet tar i avsnittet Anställningsskyddslagen särskilt upp förändringar i turordningsreglerna för små företag. Regeringen bör så snart som möjligt återkomma till riksdagen med förslag till andra regelförändringar bl.a. med utgångspunkt i de 71 förslag som lagts fram av Småföretagsdelegationen, SOU 1998:94. Motionerna A215 yrkande 1 (m) och N334 yrkande 6 delvis (mp) tillstyrks därför. Motion A203 yrkande 1 (m) avstyrks i den mån den inte är tillgodosedd med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *regelförenklingar m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A215 yrkande 1 och 1998/99:N334 yrkande 6 i motsvarande del samt med avslag på motion 1998/99:A203 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

1998/99:AU8
Reservationer

6. Tillsvidareanställning som huvudprincip (mom. 4)

Hans Andersson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Anställningsformer, första stycket, bort ha följande lydelse:

I dag kan arbetsgivare visstidsanställa personal i stor omfattning. Vikariatanställningar, provanställningar, projektanställningar, tillfälliga anställningar vid arbetsanhopning och säsonganställningar är vanliga, främst bland kvinnor. En visstidsanställning innebär flera nackdelar för arbetstagaren än en tillsvidareanställning. Detta gäller exempelvis om varseltid vid uppsägning, saklig grund för uppsägning och rätt till lön under uppsägningstid. För den enskilde innebär också en visstidsanställning svårigheter att planera sin ekonomi och sitt privatliv. Gravida kvinnor får ofta inte sin visstidsanställning förnyad. En visstidsanställd får inte heller del av utbildning i lika hög grad som en tillsvidareanställd.

Utskottet anser i likhet med Vänsterpartiet att huvudprincipen för anställning bör vara tillsvidareanställning. Om arbetsgivaren vill anställa någon med annan anställningsform skall det krävas att denne motiverar detta i förhandlingar med en facklig organisation. För personer som varit visstidsanställda mer än 18 månader skall anställningen automatiskt övergå till tillsvidareanställning. Det skall också gälla då flera visstidsanställningar kombineras. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändringar av anställningsskyddslagen enligt vad utskottet här har anför. Motion A710 yrkande 4 (v) tillstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *tillsvidareanställning som huvudprincip*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A710 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

7. Förlängd tid för visstidsanställning (mom. 5)

Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Anställningsformer, andra stycket, bort ha följande lydelse:

Visstidsanställning vid tillfällig arbetsanhopning får enligt anställningsskyddslagen avse sammanlagt högst sex månader under två år. Denna korta tid kan enligt utskottet leda till att arbetsgivare ser sig nödgade att välja att öka övertidsuttaget i stället för att nyanställa. Det är vidare inte rimligt att kräva att ett företag som får ett tillfälligt behov av arbetskraft som varar längre än sex månader skall tillsvidareanställa den nödvändiga arbetskraften

för att kort tid därefter säga upp den på grund av arbetsbrist. Med för korta tidsgränser kan det också bli nödvändigt för arbetsgivaren att byta ut den visstidsanställda arbetsstyrkan efter sex månader. Utskottet ansluter sig till den uppfattning som redovisas i motion A716 (kd) att en tidsgräns på åtminstone ett år bör prövas. Detta bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker berörd motion i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *förlängd tid för visstidsanställning*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A716 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Verksamhetsöverlåtelse (mom. 6)

Hans Andersson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Verksamhetsöverlåtelse från det som börjar med ”Utskottet konstaterar” till det som slutar med ”motion A712 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Det EG-direktiv som ligger till grund för bestämmelsen i anställningsskyddslagen om arbetstagares rättigheter vid verksamhetsöverlåtelse är inte tillämpligt vid överlåtelse av förvaltningsuppgifter från en myndighet till en annan. Den svenska bestämmelsen reglerar dock förhållandena för alla arbetstagare, även de i allmän tjänst.

EG-domstolen har vid tillämpning av det s.k. överlåtelsedirektivet ställt upp sju olika kriterier som ansetts vara av särskild betydelse vid bedömningen av om en överlåtelse skett i direktivets mening. Ett sådant kriterium är att det skall vara en bestående ekonomisk enhet som överförs. Övertagande av materiella och immateriella tillgångar har dock mycket begränsad betydelse för verksamhetens identitet då förvaltningsverksamhet, reglerad i författning, förs över mellan myndigheter.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppgift att se över 6 b § anställningsskyddslagen så att övergångsbegreppet vid överföring av förvaltningsuppgifter ges en från EG-direktivet fristående innebörd och så att hänsyn kan tas till de speciella förhållanden som gäller vid sådana övergångar. Utskottet tillstyrker med det anförda motion A712 (v).

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *verksamhetsöverlåtelse*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A712 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Undantag från turordningen (mom. 7)

Johnny Ahlqvist (s), Hans Andersson (v), Björn Kaaling (s), Laila Bjurling (s), Sonja Fransson (s), Anders Karlsson (s), Cinnika Beiming (s) och Sven-Erik Sjöstrand (v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Turordningsreglerna under rubriken *Undantag från turordningsreglerna* bort ha följande lydelse:

Genom 1974 års anställningsskyddslag infördes lagregeln om att anställningstidens längd skall vara avgörande för turordningen vid uppsägningar på grund av arbetsbrist. Motiven till regleringen var dels att motverka att arbetsgivaren i en arbetsbristsituation utnyttjade tillfället att göra sig av med önskade personer, dels att skydda äldre arbetstagare och arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga. Enkla och objektiva kriterier för att fastställa urvalet eftersträvades. Lagregeln gjordes dispositiv på så sätt att avvikelser tilläts genom kollektivavtal, träffat eller godkänt av arbetstagarorganisation på central nivå. Turordningsreglerna togs åter upp till diskussion inför införandet av 1982 års anställningsskyddslag. Enligt kritiska synpunkter som då framfördes tog reglerna inte i tillräckligt hög grad hänsyn till företagsekonomiska aspekter. Lagstiftaren avvisade dock kritiken. En annan huvudregel ansågs utgöra ett hot mot anställningstryggheten. Möjligheterna till avsteg genom kollektivavtal ansågs tillfredsställande (prop. 1981/82:71, AU 1981/82:11). Som framgått av utskottets redogörelse för gällande rätt inledningsvis i detta avsnitt genomfördes under den dåvarande fyrtipartiregeringen den 1 januari 1994 bl.a. den ändringen i anställningsskyddslagen att arbetsgivaren vid uppsägning på grund av arbetsbrist skulle ha rätt att inom turordningskretsen undanta två arbetstagare som arbetsgivaren bedömde var av särskild betydelse för den fortsatta driften. Sedan Socialdemokraterna återtagit regeringsmakten hösten 1994 upphävdes den 1 januari 1995 denna ändring i lagen.

Utskottet konstaterar att reglerna om turordning hör till de mest centrala i anställningsskyddslagen. Lagen innehåller krav på saklig grund vid uppsägning. Vid uppsägning på grund av arbetsbrist, är det arbetsgivaren ensam som bestämmer om det föreligger arbetsbrist eller inte. Turordningsreglerna innebär att arbetsgivaren inte fritt får välja vem som skall sägas upp. De fungerar härigenom som ett skydd i första hand för de äldre arbetstagarna som har det svårare än andra att göra sig gällande på arbetsmarknaden. Reglerna fungerar också som ett skydd mot att en arbetsgivare försöker kringgå kravet på saklig grund för uppsägning av personliga skäl genom att påstå att det föreligger arbetsbrist. När starka skäl talar för en undantagslösning är det rimligt att det sker i samråd mellan arbetsgivaren och arbetstagarnas organisation. Genom att det, med verkan från den 1 juli 1997, infördes en möjlighet att förhandla om turordningsreglerna lokalt utan krav på att avtalet skall ha slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation har möjligheterna att ta hänsyn till förhållandena på den enskilda arbetsplatsen ytterligare ökat. En sådan undantagsregel som föreslagits av flera motionärer rubbar, enligt utskottets mening, den balans mellan arbetsgivar- och arbetstagarintresset som anställningsskyddslagen bör ge uttryck för. Den ger också utrymme för godtycke. Utskottet avstyrker därför motionerna A214 yrkande 12 (c), A255 yrkande 15 delvis (fp), A705 (m), A716 delvis (kd), N328 yrkande 2 (mp) och N334 yrkande 6 delvis (mp).

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *undantag från turordningen*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:A214 yrkande 12,
1998/99:A255 yrkande 15 i motsvarande del, 1998/99:A705,

10. Lokala avtal om turordningslistor (mom. 9)

Hans Andersson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Turordningsreglerna under rubriken *Avtalsturlistor* bort ha följande lydelse:

Vad gäller Vänsterpartiets begäran om att regeln om att en central arbetstagarorganisation skall godkänna avtalsturlistor om föräldralediga eller gravida är inblandade och att sådant godkännande skall krävas vid vissa avsteg från turordningen beträffande personer som är äldre än 57,5 år vill utskottet anföra följande.

Forskning visar att kvinnor behandlas sämre än män när avsteg görs från den turordningsregel som gäller enligt anställningsskyddslagen och s.k. avtalsturlistor upprättas. Särskilt föräldralediga kvinnor och gravida har en svag position när arbetsgivaren förhandlar och träffar avtal med det lokala facket om vilka som skall sägas upp vid arbetsbrist. Detta är, menar utskottet, oacceptabelt och strider mot anställningsskyddslagens grundregel om icke-diskriminering. Utskottet delar därför Vänsterpartiets uppfattning att det bör krävas att avtalsturlistor alltid skall godkännas av central arbetstagarorganisation när föräldralediga eller gravida är berörda. Det torde finnas större intresse och kompetens på central nivå när det gäller att motverka könsdiskriminering än hos det lokala facket.

Äldre har betydligt svårare än andra att få nytt arbete efter uppsägning. För personer som fyllt 57,5 år bör det därför ställas krav på godkännande av central arbetstagarorganisation vid avsteg från turordningsregeln i anställningsskyddslagen.

Utskottet tillstyrker därför motion A710 yrkandena 7 och 8 (v).

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *lokala avtal om turordningslistor*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A710 yrkandena 7 och 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Återanställningsrätt m.m. (mom. 10)

Hans Andersson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Företrädesrätt bort ha följande lydelse:

Företrädesrätten infördes för att förhindra arbetsgivare att godtyckligt säga upp icke önskvärda personer. Utskottet har tidigare nämnt den ändring som gjordes i anställningsskyddslagen med verkan från den 1 januari 1997 och som innebar att tiden för företrädesrätten förkortades från tolv månader till nio månader. Arbetsdomstolen har i en dom slagit fast att om den som har företrädesrätt inte omgående kan tillträda tjänsten så har arbetsgivaren rätt att erbjuda tjänsten till någon annan. Detta får det olyckliga resultatet att många

föräldralediga inte kan utnyttja sin företrädesrätt. Utskottet delar därför Vänsterpartiets uppfattning att företrädesrätten skall förlängas till tolv månader, detta för att den skall utgöra ett verkligt skydd mot godtyckliga uppsägningar.

Deltidsanställda har sedan den 1 januari 1997 företrädesrätt till anställning med högre sysselsättningsgrad. Denna rätt är begränsad till den driftsenhet där arbetstagaren är anställd på deltid. Denna inskränkning är omotiverad och leder till att den anställde inte kan utnyttja sin rätt till företräde t.ex. om han eller hon arbetar i en butik och det finns lediga timmar hos samma arbetsgivare i en annan butik i kvarteret intill. Liksom Vänsterpartiet anser utskottet att begränsningen till driftsenhet skall tas bort.

Deltidsanställda får ofta inte del av kompetensutveckling på samma sätt som heltidsanställda och har allmänt sett en svagare ställning på arbetsplatsen. I dag krävs det att den anställde har tillräckliga kvalifikationer för de nya arbetsuppgifterna för att han eller hon skall ha företrädesrätt. Utskottet anser dock att det för deltidsanställda skall vara tillräckligt att han eller hon efter ett rimligt inlärnings- eller inskolningsskede, inom eller utom företaget, kan anförtros nya arbetsuppgifter.

Regeringen bör skyndsamt återkomma med förslag till ändringar i anställningsskyddslagen enligt vad utskottet anfört. Mot bakgrund av vad utskottet här har uttalat tillstyrks motion A710 yrkandena 5 och 6 delvis. (v).

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *återanställningsrätt m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A710 yrkandena 5 och 6 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Lokala avtal (mom. 11)

Hans Andersson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Dispositivitet i övrigt bort ha följande lydelse:

När anställningsskyddslagen infördes var den primärt en skyddslagstiftning för arbetstagarna mot godtycke vid anställningsavtalets ingående och avslutande. Det är alltså viktigt att möjligheterna att göra avvikelser från lagen är restriktiva. Den ändring som gjordes med verkan från den 1 juli 1997, och som utskottet varit inne på i inledningen av detta avsnitt, innebär att arbetsrätten inte är lika för alla. Utskottet befarar att fackliga organisationer som har en svag ställning på arbetsplatsen kan tvingas gå med på att avtala bort väsentliga delar av anställningsskyddslagen. Den lokala arbetstagarorganisationen kan också hamna i rena utpressningssituationer om arbetsgivaren ställer krav på försämringar i anställningsskyddet som villkor för att nyanställa eller för att fler skall få behålla sina arbeten. Kvinnor riskerar att bli sämre behandlade än män när avsteg görs från den legala turordningen och s.k. avtalsturlistor upprättas. Även invandrare och funktionshindrade kan väljas bort på detta sätt. Förbunden på central nivå kan på ett annat sätt fungera som "grindvakt" mot diskriminering på grund av t.ex. kön.

Utskottet ansluter sig till Vänsterpartiets uppfattning att det som en huvudprincip skall gälla att anställningsskyddslagen inte skall kunna avtalas bort. Branschpassning av vissa bestämmelser skall enbart kunna ske genom överenskommelser på central nivå. Sedan kan förbunden delegera ned förhandlingsrätten till lokal nivå efter de lokala organisationernas styrka och önskemål. Hänvisning till central arbetstagarorganisation skall därför åter införas. Detta bör ges regeringen till känna. Motion A710 yrkande 3 (v) tillstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *lokala avtal*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A710 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

13. Deltidsanställda (mom. 12, motiveringen)

Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd) och Henrik Westman (m) anser att utskottets ställningstagande i avsnittet Deltidsanställning bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är önskvärt att den som så vill skall ha möjlighet att välja heltidsanställning. Utskottet anser emellertid att det inte får glömmas bort att det kan finnas flera skäl – såväl för arbetsgivare som för arbetstagare – att välja deltid. För arbetstagaren kan en deltid innebära större utrymme för fritid eller umgänge med barn och familj. För arbetsgivaren kan det innebära att personalstyrkan kan varieras efter hur behovet av arbetskraft växlar.

Nyligen presenterade den s.k. DELTA-utredningen sitt betänkande – DELTA Utredningen om deltidarbete, tillfälliga jobb och arbetslöshetsersättning (SOU 1999:27). Utredningens förslag bereds enligt vad utskottet inhämtat för närvarande i Regeringskansliet. Enligt utskottet bör en huvuduppgift för den kommande lagstiftningen på området vara att den enskildes önskemål om arbetstidens förläggning balanseras mot verksamhetens behov. Ett gott resultat av en sådan avvägning kan endast åstadkommas om stor öppenhet visas för nya arbetstidsmönster. En arbetstidslagstiftning som möjliggör en ökad flexibilitet tillsammans med rimliga förutsättningar för företagande är en nödvändighet för att minska arbetslösheten och ge en ökad välfärd. Utskottet avstyrker med det anförda motionerna A710 yrkande 6 delvis (v), A223 (s), A229 (s), A258 (s) och A260 (s).

14. Deltidsanställda (mom. 12)

Hans Andersson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Deltidsanställning bort ha följande lydelse:

Arbetsgivaren har rätt att, oberoende av reella behov, välja deltid som anställningsform utan att behöva motivera varför. I dag finns det dessvärre många arbetsplatser och hela branscher där man satt i system att endast anställa på deltid. Detta gäller exempelvis sjukvården och detaljhan-

deln. För att komma till rätta med detta måste incitament skapas för arbetsgivaren att organisera sin verksamhet så att möjligheterna till högre sysselsättningsgrad för deltidsanställda ökar. Utskottet anser att arbetsgivarens fria rätt att välja deltidsanställning bör inskränkas i lag. Undantag från huvudprincipen om heltidsanställning bör dock kunna medges om det finns sakliga skäl, såsom t.ex. att en påtaglig störning annars uppkommer i verksamheten. Undantag skall då kunna medges i förhandlingar mellan parterna. Detta bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker motion A710 yrkande 6 delvis (v). Motionerna A223 (s), A229 (s), A258 (s) och A260 (s) avstyrks i den mån de inte tillgodosetts med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *deltidsanställda*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A710 yrkande 6 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1998/99:A223, 1998/99:A229, 1998/99:A258 och 1998/99:A260 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Skadestånd vid företagsnedläggelse m.m. (mom. 13)

Hans Andersson och Sven-Erik Sjöstrand (båda v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Övriga frågor med anknytning till lagen om anställningsskydd bort ha följande lydelse:

Enligt 39 § anställningsskyddslagen skall ett anställningsförhållande anses vara upplöst om arbetsgivaren vägrar att rätta sig efter en dom varigenom en domstol har ogiltigförklarat en uppsägning eller ett avskedande. Arbetsgivaren skall då betala ett på visst sätt beräknat skadestånd. När bestämmelsen infördes var den tänkt att tillämpas i undantagsfall. Så har inte blivit fallet. Tvärtom har den i stället blivit regel snarare än undantag. Detta innebär att den arbetstagare som vinner ett mål i Arbetsdomstolen får ett skadestånd och inte sin anställning tillbaka trots att uppsägningen är lagstridig.

Utskottet ansluter sig till Vänsterpartiets uppfattning att denna möjlighet till vad som kan kallas ”utköp” i princip bör förbjudas. Undantag skall dock få göras om det föreligger särskilda/synnerliga skäl.

För att skadeståndet enligt 39 § skall få en avhållande verkan bör det bestämmas till viss procent av arbetsgivarens årsomsättning. En viss del av skadeståndet bör tillfalla staten.

Utskottet tillstyrker motion A710 yrkande 9 (v).

Utskottet övergår nu till Vänsterpartiets förslag om rätt till skadestånd för arbetstagare vid företagsnedläggelse. Flera andra EU-länder har en lagstiftning som innebär att ägare till fabriker får betala skadestånd om verksamheten flyttar. Någon motsvarighet till detta finns inte i Sverige. Det är inte bra om det är billigare att lägga ner verksamhet i Sverige än i andra länder. Utskottet delar därför Vänsterpartiets uppfattning att företag med verksamhet i flera länder skall vara skyldiga enligt lag att betala skadestånd till anställda när de lägger ner sin verksamhet i Sverige. Skadeståndet bör vara i storleksordningen två årslöner och gå till de anställda som drabbas. Regeringen bör

ges i uppdrag att senast under 1999 presentera ett förslag till lag om detta. Motion A710 yrkande 2 (v) tillstyrks.

1998/99:AU8
Reservationer

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *skadestånd vid företagsnedläggelse m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A710 yrkandena 2 och 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Förbud mot blockad av enmansföretag m.m. (mom. 14)

Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Medbestämmandelagen från det som börjar med "Utskottet har tidigare" till det som slutar med "A716 delvis (kd) avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar de synpunkter som framförts av flera motionärer att stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag bör förbjudas. Det är inte rimligt att en arbetstagarorganisation skall få anordna stridsåtgärder, såsom blockad, mot ett företag när syftet är att uppnå ett kollektivavtal som i praktiken inte direkt kommer att reglera arbetsvillkoren för någon anställd eller för någon utanför företagarens egen familj. Stridsåtgärder som syftar till att träffa kollektivavtal med sådana företag tillgodoser inte något rimligt fackligt intresse. Det bör inte heller vara tillåtet att stödja någon i en konflikt med ett sådant företag, genom s.k. sympatiåtgärd.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om förbud mot stridsåtgärder mot enmans- och familjeföretag. Motionerna A214 yrkande 14 delvis (c), A255 yrkande 15 delvis (fp), A701 yrkandena 1 och 2 (m), A704 (m), A707 (m), A715 (m, kd, c, fp) och A716 delvis (kd) tillstyrks.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *förbud mot blockad av enmansföretag m.m.*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A214 yrkande 14 i motsvarande del, 1998/99:A255 yrkande 15 i motsvarande del, 1998/99:A701 yrkandena 1 och 2, 1998/99:A704, 1998/99:A707, 1998/99:A715 samt 1998/99:A716 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Lex Britannia, vetoregler m.m. (mom. 15)

Mikael Odenberg (m), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Medbestämmandelagen, första stycket, i den del det avser de regler som benämns Lex Britannia, och tredje stycket bort ha följande lydelse:

De regler som brukar benämnas Lex Britannia hör enligt utskottet inte hemma på en modern arbetsmarknad med en högre grad av internationalisering och ökade krav på flexibilitet för företagen och anställda. Därtill

kommer att det är osäkert om dessa regler står i överensstämmelse med internationella åtaganden som Sverige gjort. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att reglerna bör upphävas.

Den fackliga vetorätten kan kritiseras av flera olika skäl. Enligt utskottet är det principiellt felaktigt att de fackliga organisationerna har getts långtgående befogenheter att vaka över hur lagregler efterlevs. Vetoreglerna och tillämpningen av dem har inte heller uppfyllt befogade krav på rättssäkerhet. Reglerna ger inte den som drabbas av vetot någon möjlighet att bemöta anklagelserna, och han eller hon kan inte få en vetoförklaring rättsligt prövad. Vetorätten hindrar sund konkurrens och försvårar nyetablering av företag. Reglerna om facklig vetorätt bör därför upphöra.

Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag till sådana förändringar i medbestämmandelagen som utskottet här har förordat. Motion A255 yrkande 15 delvis (fp) tillstyrks därför.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *Lex Britannia, vetoregler m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A255 yrkande 15 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. Proportionalitetsregel m.m. (mom. 16)

Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Medbestämmandelagen, i den del det avser en av Centerpartiet föreslagen proportionalitetsregel, bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den synpunkt som kommer till uttryck i motion A214 (c) att det bör införas ett proportionalitetskrav i lagstiftningen vad gäller rätten till stridsåtgärder. En sådan regel skulle ge en bättre balans mellan parterna på arbetsmarknaden och begränsa möjligheterna till åtgärder som kostar lite för den egna organisationen men som kan orsaka stora kostnader för motparten eller tredje man. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till en sådan regel. Motion A214 yrkande 14 delvis (c) tillstyrks därför.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *proportionalitetsregel m.m.*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A214 yrkande 14 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Varsel om stridsåtgärd (mom. 17)

Mikael Odenberg, Kent Olsson, Patrik Norinder och Henrik Westman (alla m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Medbestämmandelagen, andra stycket, bort ha följande lydelse:

Enligt 45 § medbestämmandelagen skall varsel om förestående stridsåtgärd lämnas en vecka innan åtgärden utlöses. Undantag från denna regel medges om det finns ”giltigt hinder”. Motivet för detta undantag är främst att göra stridsåtgärder möjliga i de fall ett upprätthållande av varselskyldigheten skulle medföra att stridsåtgärden blev verkningslös. Exempel som nämns i förarbetena till lagen är blockad mot lossning av fartyg med kort liggetid eller när arbetet är av så kort varaktighet att tid inte finns för en veckas varsel.

I praktiken har undantagsregeln kommit att tillämpas även när det gäller fartyg som går i regelbunden trafik på Sverige, såsom då fartyget angör svensk hamn mer än en gång under en sjudagarsperiod. Stridsåtgärden sätts i gång utan varsel så snart fartyget anlöpt svensk hamn även i sådana fall då sju dagars varseltid skulle kunna iakttas.

Varselreglerna syftar till att ge parterna ett visst rådrum för att överväga läget, faktiskt och rättsligt, och försöka få till stånd en uppgörelse utan konflikt. Den part som tar emot varslet får också en viss tid att förbereda sig och överväga motåtgärder. Varselreglerna är alltså av stor vikt.

Med nuvarande tillämpning drabbas rederinäringen hårdare än andra företag. Detta är inte godtagbart. Utskottet anser att det i lagen måste klargöras att varselskyldigheten i princip skall gälla även när stridsåtgärden riktas mot ett fartyg. Undantagsregeln skall således vara tillämplig endast när det verkligen är fråga om giltigt hinder.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändring av medbestämmandelagen som innebär ett klargörande av innebörden av undantaget till nämnda varselregel. Motion A702 (m) tillstyrks därför.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. *beträffande varsel om stridsåtgärd*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A702 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

20. Förlängd föräldraledighet (mom. 18)

Stefan Attefall och Maria Larsson (båda kd) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Rätt till ledighet, första stycket, bort ha följande lydelse:

Utskottet delar Kristdemokraternas uppfattning att det bör finnas en lagstadgad rätt till tre års tjänstledighet för den som blir förälder. Föräldern skall ha en bibehållen rätt att återvända till det arbete han eller hon hade vid tjänstledighetens inträde. Föräldrarna skall kunna dela upp ledigheten mellan sig om båda förvärvsarbetar eller studerar. En sådan förlängning av rätten till tjänstledighet skulle innebära att barn får en bättre fungerande vardagskon-

takt med sina föräldrar. Det är också angeläget att båda föräldrarna delar på föräldraledigheten, så att också pappan tidigt får chans till en nära relation med sitt barn. Detta bör ges regeringen till känna. Utskottet tillstyrker därför motion Sf255 yrkande 4 (kd).

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *förlängd föräldraledighet*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:Sf255 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. Ledighet för att bedriva näringsverksamhet (mom. 19)

Mikael Odenberg, Kent Olsson, Patrik Norinder och Henrik Westman (alla m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Rätt till ledighet, andra stycket, bort ha följande lydelse:

Från den 1 januari 1998 gäller lagen (1997:1293) om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet. Rätten till ledighet gäller under sex månader hos en och samma arbetsgivare och under förutsättning att verksamheten inte konkurrerar med arbetsgivarens verksamhet.

Den nya lagen innebär av flera skäl svårigheter för företagen, inte minst de mindre. Det finns i dag flera lagar som ger anställda rätt till ledighet på olika grunder. Att en arbetstagare är borta från arbetet kostar arbetsgivaren betydande belopp. Det ligger nära till hands att den som är ledig väljer att starta ett eget företag i den bransch han eller hon tidigare verkat, trots att lagen ställer upp förbud mot sådan konkurrens. För arbetsgivaren kan det nog många gånger te sig svårt att komma till rätta med en konkurrens som står i strid med lagens bestämmelser.

Enligt utskottet är det angeläget med åtgärder som stimulerar till företagande. Tanken att underlätta för anställda att pröva på möjligheten att starta eget är i och för sig god. Utskottet befarar dock att lagen, såsom den är utformad, medför en inte obetydlig risk för stora svårigheter för de redan befintliga företagen. Utskottet anser därför att regeringen under år 1999 bör återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka effekter lagen hittills har fått. Med det anförda tillstyrker utskottet motion A714 (m, kd, fp).

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *ledighet för att bedriva näringsverksamhet*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A714 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. Utredning om semesterlagen (mom. 21)

Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Rätt till ledighet, fjärde stycket, bort ha följande lydelse:

Semesterlagen har ett omfattande och detaljerat regelverk som är svårt att överblicka och som därmed skapar en rad tillämpningsproblem i framför allt de mindre företagen. Till svårigheterna hör reglerna om beräkning av semesterlön och semesterersättning, administrationen av sparad semester och semesterlönegrundande frånvaro samt det faktum att semesteråret inte följer kalenderåret.

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motion N326 yrkande 27 (m, kd) att det bör tillsättas en utredning med uppdrag att lägga fram förslag till en reformering av semesterlagen. Detta bör ges regeringen till känna. Motionen i berörd del tillstyrks därför.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *utredning om semesterlagen*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:N326 yrkande 27 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Arbetsdomstolens sammansättning i könsdiskrimineringsmål (mom. 22)

Hans Andersson (v), Barbro Johansson (mp) och Sven-Erik Sjöstrand (v) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Arbetsdomstolens sammansättning i diskrimineringsmål bort ha följande lydelse:

Tvister om könsdiskriminering skiljer sig från andra arbetsrättsliga tvister på det sättet att de ofta inte är uttryck för en klar motsättning mellan arbetstagarintresset och arbetsgivarintresset. I tvister om lönediskriminering är det ofta kollektivavtalet som sätts i fråga. Båda parterna i avtalet har en naturlig benägenhet att försvara det de kommit överens om. I stället står kvinnliga värderingar mot manliga i dessa mål. Mot den bakgrunden är det inte godtagbart att det är en överväldigande majoritet av manliga ledamöter i mål om könsdiskriminering i Arbetsdomstolen.

Utskottet anser, liksom Vänsterpartiet, att Arbetsdomstolen i mål om diskriminering på grund av kön skall utökas med två ledamöter som är experter på rättsliga frågor om diskriminering och jämställdhetsfrågor. För att antalet ledamöter inte skall bli alltför stort bör arbetsmarknadens parter i dessa mål företrädas av enbart en arbetsgivar- och en arbetstagarrepresentant. Det bör dessutom införas regler som garanterar en jämn könsfördelning i jämställdhetsmål. Detta bör ges regeringen till känna. Motion A710 yrkande 12 (v) tillstyrks därmed. Motion A717 (s) avstyrks i den mån den inte tillgodosätts med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *arbetsdomstolens sammansättning i könsdiskrimineringsmål*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A710 yrkande 12 och med avslag på motion 1998/99:A717 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. ILO-konvention nr 137 (mom. 23)

1998/99:AU8
Reservationer

Mikael Odenberg (m), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m) anser

dels att utskottets ställningstagande under rubriken ILO-konvention nr 137 bort ha följande lydelse:

Vissa arbetstagarorganisationer stöder sig på ILO-konvention nr 137 när de hävdar det s.k. stuverimonopolet i svenska hamnar. Detta monopol på arbete med anknytning till godshantering i hamnarna är ett hinder för rationell hantering av godset. Hamnkostnaden fördyras i onödan. Ytterst innebär stuverimonopolet att sjöfartens lönsamhet påverkas till det sämre. Monopolet måste avvecklas eftersom det verkar hämmande på utveckling och arbetsmetoder i svenska hamnar.

Det är olyckligt att Sverige inte tog till vara möjligheterna att 1996 säga upp konventionen. Regeringen bör emellertid utreda möjligheterna att nu säga upp konventionen.

Utskottet ställer sig med detta uttalande bakom motionerna A708 (m), T222 yrkande 14 (fp), T628 yrkande 6 (fp) och N333 yrkande 8 (fp).

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *ILO-konvention nr 137*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A708, 1998/99:T222 yrkande 14, 1998/99:T628 yrkande 6 och 1998/99:N333 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. Pensionsförmåner (mom. 25)

Mikael Odenberg, Kent Olsson, Patrik Norinder och Henrik Westman (alla m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet Övrigt, andra stycket, bort ha följande lydelse:

Projektanställningar blir allt vanligare i dag. Reglerna i anställningsskyddslagen innebär i praktiken att projektanställningar begränsas till elva månader.

En projektanställning på elva månader innebär att den anställde enligt kollektivavtal behandlas mycket oförmånligt. Kollektivavtalen innehåller som regel avtal om pensionsförmåner. Avgifter betalas för alla anställda oberoende av uppdragets längd, även för anställningstider under tolv månader. Kvalifikationstiden för pensionsrättigheter är tolv månader för varje ny anställning även om en eller flera tidigare anställningar har förelegat inom samma kollektivavtalsområde. Detta innebär att personer med projektanställningar går miste om sammantaget betydande belopp i form av erlagda pensionsavgifter som inte ger upphov till pension.

Trots att utformningen av kollektivavtal ytterst ankommer på de avtalsslutande parterna framstår dessa förhållanden som otillfredsställande. Frågan bör därför bli föremål för en översyn, vilket riksdagen bör ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker därmed motion A711 (m).

dels att utskottets hemställan under 25 bort ha följande lydelse:

25. beträffande *pensionsförmåner*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:A711 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

1998/99:AU8
Reservationer

1 Regelförenklingar

Barbro Johansson (mp) anför:

De riktigt små företagen med upp till tio anställda måste ges ett annat regelverk än de stora. Vi i Miljöpartiet har föreslagit förändringar i turordningsreglerna för små företag, något som utskottets majoritet ställt sig bakom. Jag anser att regeringen så snart som möjligt bör återkomma till riksdagen med förslag till andra regelförändringar och regelförenklingar, gärna med utgångspunkt i de 71 förslag som lagts fram av Småföretagsdelegationen, SOU 1998:94.

2 Undantag från turordningsreglerna

Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m) anför:

Vi har tillsammans med Miljöpartiet bildat en majoritet i utskottet för en förändring av anställningsskyddslagens turordningsregler som innebär att undantag från turordningen får göras för totalt två personer i företag med färre än tio anställda. Det är tillfredsställande att utskottets majoritet kunnat ena sig om detta. Vi för vår del har i andra sammanhang föreslagit ett undantag från turordningsreglerna som inte enbart är begränsat till de minsta företagen. Vi ser utskottets ställningstagande som ett viktigt steg på vägen mot en mer flexibel och modern arbetsrätt.

Arbetsrätten bör naturligtvis erbjuda ett gott skydd åt alla anställda men samtidigt utformas så att den inte hämmar företagstillväxt och nyanställningar. Vi vill i detta sammanhang nämna att vi i reservationer till detta betänkande förordat en allmän översyn av arbetsrättslagstiftningen, (se reservationerna 1 och 4). Vi anser också att konfliktreglerna i medbestämmandelagen bör ses över.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
UTSKOTTET	5
Inledning.....	5
Allmänna synpunkter.....	5
Utredningar m.m.....	6
Lagen om anställningsskydd.....	10
Anställningsformer	10
Verksamhetsöverlåtelse	11
Turordningsreglerna.....	12
Företrädesrätt	14
Dispositivitet i övrigt	16
Deltidsanställning	16
Övriga frågor med anknytning till lagen om anställningsskydd.....	17
Medbestämmandelagen	18
Konflikt- och fredspliktsregler.....	18
Facklig vetorätt	20
Rätt till ledighet	21
Arbetsdomstolens sammansättning i diskrimineringsmål.....	22
ILO-konvention nr 137.....	23
Övrigt.....	24
Hemställan	25
Reservationer	29
1. Utredning om arbetsrätten (mom. 1), (m, kd, c, fp)	29
2. Utredning om arbetsrätten (mom. 1), (v)	29
3. Utredning om arbetsrätten (mom. 1), (mp)	31
4. Decentralisering av arbetsrätten (mom. 2), (m, kd, c, fp).....	32
5. Regelförenklingar m.m. (mom. 3), (m, kd, fp).....	32
6. Tillsvidareanställning som huvudprincip (mom. 4), (v).....	33
7. Förlängd tid för visstidsanställning (mom. 5), (m, kd).....	33
8. Verksamhetsöverlåtelse (mom. 6), (v)	34
9. Undantag från turordningen (mom. 7), (s, v)	34
10. Lokala avtal om turordningslistor (mom. 9), (v).....	36
11. Återanställningsrätt (mom. 10), (v).....	36
12. Lokala avtal (mom. 11), (v)	37
13. Deltidsanställda (mom. 12, motiveringen), (m, kd)	38
14. Deltidsanställda (mom. 12), (v)	38
15. Skadestånd vid företagsnedläggelse m.m. (mom. 13), (v)	39
16. Förbud mot blockad av enmansföretag m.m. (mom. 14), (m, kd, c, fp).....	40
17. Lex Britannia, vetoregler m.m. (mom. 15), (m, fp).....	40
18. Proportionalitetsregel m.m. (mom. 16), (m, kd, c, fp)	41
19. Varsel om stridsåtgärd (mom. 17), (m)	42
20. Förlängd föräldraledighet (mom. 18), (kd)	42
21. Ledighet för att bedriva näringsverksamhet (mom. 19), (m)	43

22. Utredning om semesterlagen (mom. 21), (m, kd)	43	1998/99:AU8
23. Arbetsdomstolens sammansättning i könsdiskrimineringsmål (mom. 22), (v, mp).....	44	
24. ILO-konvention nr 137 (mom. 23), (m, fp).....	45	
25. Pensionsförmåner (mom. 25), (m)	45	
Särskilda yttranden	47	
1 Regelförenklningar, (mp).....	47	
2 Undantag från turordningsreglerna, (m, kd, c, fp).....	47	